

**Sarjakuvakarhuja ja kaasunaamareita –
Visuaalisen retoriikan rakentuminen
#meiwithhongkong-protestimeemeissä**

Nina Maunuaho

Pro gradu -tutkielma

Mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2020

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

MAUNUAHO, NINA: Sarjakuvakarhuja ja kaasunaamareita – Visuaalisen retoriikan rakentuminen #meiwithhongkong-protestimeemeissä

Pro gradu -tutkielma, 67 s.

Mediatutkimus

Toukokuu 2020

Tässä tutkielmassa tarkastelen Hongkongin vuoden 2019 mielenosoitusten yhteydessä ilmenneen #meiwithhongkong-meemikampanjan meemejä ja niiden visuaalista retoriikkaa. Erityisesti aion keskittyä intertekstuaalisuuden ja symboliikan osuuteen meemien visuaalisen retoriikan rakentumisessa. Meemit ovat keskeinen esimerkki poliittisen visuaalisen retoriikan käytöstä nykyajan sosiaalisissa liikkeissä, minkä vuoksi niiden argumentaatiota on tärkeää tutkia.

Tutkielmassani aion tarkastella meemien semioottisia piirteitä ja niiden yhteyttä meemien argumentaatioon Charles S. Peircen merkkiteoriaan pohjautuen. Aineistona käytän viittä Reddit-keskustelupalstalla, Imgur-kuvapalvelussa ja Twitterissä julkaistua meemiä, joita analysoin lähiluvun keinoin. Selvitän siis, miten symboleja käytetään visuaalisen retoriikan rakentamiseen meemeissä, ja miten intertekstuaalisuus edelleen rakentaa meemien argumentaatiota. Analysoin myös meemien keskeisiä retorisia argumentteja ja pyrin selvittämään, voidaanko meemien visuaalista argumentaatiota tutkimalla vetää yleisiä johtopäätöksiä visuaalisen retoriikan rakentumisesta poliittisissa liikkeissä.

Tutkielmastani ilmenee, että #meiwithhongkong-kampanjan meemit ovat täynnä visuaalisia argumentteja. Argumenttien tulkinnassa yleisön merkitys korostuu, sillä ilman lähettäjän ja vastaanottajan yhteistä tietämystä meemin tulkinta jää vajavaiseksi. Meemikampanjassa käytetäänkin sellaista symboliikkaa, joka avautuu nimenomaan kampanjan kontekstin tuntevalle yleisölle, ja intertekstuaalisia viittauksia käytetään meemeissä pääasiassa symbolien tulkinnan tukena. Tutkielmasta käy myös ilmi, että meemien esittämät argumentit heijastelevat vallitsevaa poliittista tilannetta Hongkongissa, ja kertovat siitä, millä keinoin ruohonjuuritason poliittinen aktivismi siellä toimii. Tutkielma antaa kuitenkin vastauksia pelkästään siihen, miten tietyssä kontekstissa toimiva meemikampanja toimii rajoitetulle yleisölle, eikä tämän tutkimuksen aineistosta vedetyistä johtopäätöksistä voi tehdä yleistyksiä muunlaisien meemikampanjoiden toiminnasta.

Avainsanat: meemi, visuaalinen retoriikka, symboliikka, protesti, Hongkong

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Tutkimusmenetelmä, aineiston keruu ja tutkimuskysymykset	3
1.2. Aiempi tutkimus ja tutkimuksellinen viitekehys	7
2. KONTEKSTI	9
2.1. Meemikampanjan käyttö protestin välineenä	11
2.2. Overwatch-videopeli ja Mein hahmo tutkimusaineistona	13
2.3. Tutkimusaineiston alustat Imgur, Reddir ja Twitter	14
3. AVAINKÄSITTEET JA TEORIA	16
3.1. Meemi	16
3.2. Meemi ideologisena toimintana	19
3.3. Visuaalinen aineisto retoriikkana	22
3.4. Visuaalisen retoriikan analysointi semiotiikan keinoin	26
3.4.1. Ikoni, indeksi ja symboli	27
3.4.2. Intertekstuaalisuus	30
3.4.3. Meemien visuaalisen retoriikan analysointi	33
4. AINEISTON ANALYYSI	36
4.1. Meemien esittely	36
4.1.1. Mei armeijan sotilaana -meemi	36
4.1.2. Free Hong Kong -meemi	40
4.1.3. Tankkimeemi	43
4.1.4. Vapauttakaa Hongkong -meemi	45
4.1.5. Mei Hongkongin kaduilla -meemi	48
4.2. Meemien symboliikka ja intertekstuaalisuus eli retoriset keinot	50
4.3. Meemien esittämät argumentit	52
4.3.1. Väitteet kiistan perimmäisestä luonteesta	53
4.3.2. Väitteet siitä, mitä asialle tulisi tehdä	54
4.3.3. Protestoijien oma näkemys protestin lopputuloksesta.....	54
4.4. Meemien mahdollinen kohdeyleisö.....	55
5. LOPPUPÄÄTELMÄ	57
TUTKIMUSLÄHTEET.....	60
MUUT LÄHTEET	63
AINEISTO	67

1. JOHDANTO

Vuoden 2019 keväällä uutisotsikoihin nousivat Hongkongissa puhjenneet luovutuslakialoitteen¹ vastaiset mielenosoitukset. Kansan lähteminen kaduille ei ole Hongkongille epätyypillistä, sillä sillä on historiassaan useita demokratiaan liittyviä mellakoita sekä mielenosoituksia. Vuoden 2019 mielenosoitukset kuitenkin poikkesivat aiemmista, sillä ne olivat Hongkongin tähän mennessä suurimmat yli kahdella miljoonalla osanottajallaan (BBC News 17.6.2019). 2010-luvulla mielenosoitukset ovat myös saaneet virtuaalisen ulottuvuuden, sillä protestoimaan on ryhdytty meemien ja muun online-sisällön voimin sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisesta mediasta onkin tullut entistä tärkeämpi työkalu protestiliikkeiden suunnittelussa ja niiden jäsenten välisessä kommunikaatiossa. Etenkin vuoden 2019 mielenosoituksissa meemien käyttö on kasvattanut suosiotaan ja meemejä on jaettu useilla alustoilla (South China Morning Post 28.6.2019). Meemit voivatkin toimia keskeisenä visuaalisen poliittisen retoriikan rakentajana nykyajan sosiaalisissa liikkeissä. Kun sosiaalisen liikehdinnän keskiössä ovat sosiaalinen media ja muut uudet kommunikaatioalustat, on tärkeää tarkastella tämän kaltaisia luomuksia nimenomaan retoriikkana.

Tässä tutkielmassa aion tarkastella tapaustutkimuksenaaisesti Hongkongin vuoden 2019 protestiliikkeen mainingeissa syntynyttä #meiwithhongkong-meemikampanjaa², ja kampanjaan liittyvissä meemeissä ilmenevää symboliikkaa ja intertekstuaalisuutta visuaalisen retoriikan rakennuspalikoina. Meemien visuaalista retoriikkaa on aiemmin tutkinut muun muassa Heidi Huntington (2013 & 2016). Hän on käyttänyt aineistonaan Occupy Wall Street -liikkeen puitteissa virinneitä meemejä, joissa poliisi käyttää pippurisumutetta protestoijaa vastaan. Tutkimuksessaan Huntington on hyödyntänyt Jens Kjeldsenin visuaalisen poliittisen retoriikan kritiikin menetelmää nimenomaan meemeihin soveltaen, jolloin voidaan vetää johtopäätöksiä niiden retorisisista argumenteista. Lisäksi, esitelläkseen menetelmän meemien retoriseen analyysiin visuaalisena poliittisena retoriikkana, Huntington on ottanut huomioon

---

¹ Luovutuslain tarkoituksena oli mahdollistaa Hong Kongissa rikokseen syyllistyneiden luovuttaminen Manner-Kiinaan oikeudenkäyntiä varten (Hong Kong Legislative Council 12.4.2019).

² #Meiwithhongkong oli syksyllä 2019 syntynyt meemikampanja, jossa Overwatch-videopelin Meimimisestä hahmosta tehtiin Hongkongin protestien keulakuva (Business Insider 11.10.2019).

intertekstuaalisuuden, synekdootin ja metaforan käsitteet. Huntingtonin artikkeli korostaa erityisesti meemien intertekstuaalista luonnetta uniikkina visuaalisen retoriikan muotona aktivismin kontekstissa. Vaikka meemit usein käsitetään pelkkänä huumorina, ne voivat Huntingtonin mukaan olla täynnä visuaalisia argumentteja, ja tulevaisuudessa aktivistisen retoriikan tutkijoiden tulisi ottaa nämä perinteitä rikkovat retoriset luomukset huomioon. (Huntington 2016, 80.)

Omassa tutkielmassani aion soveltaa Huntingtonin tutkimuksessaan käyttämää menetelmää, mutta myös hyödyntää intertekstuaalisuuden sekä C.S. Peircen merkkiteoriasta viriävän symboliikan käsitteitä, ja siten selvittää, miten visuaalinen poliittinen retoriikka meemeissä rakentuu. Aineistona aion käyttää peliyhtiö Blizzardin vastaisessa meemikampanjassa, Hongkongin mielenosoitusten puitteissa luotuja meemejä, joissa esiintyy Overwatch-videopelin kiinalainen hahmo Mei. Tutkimuksen retorisenä kontekstina on siis Hongkongin vuoden 2019 protestiliike, jonka työkaluna Blizzard-tapaus toimii. Hongkongin protestiliike on merkittävä poliittinen vastarintaliike, joka on edelleen käynnissä Hongkongissa, joten on tärkeää tutkia, miten siihen liittyvä keskustelu ja aktivismi ilmenevät internetissä. Hypoteesini onkin, että meemejä voidaan käyttää tehokkaana argumentoinnin välineenä poliittisen vastarinnan ilmaisuun.

Tutkielmani ensimmäisessä luvussa esittelen tutkimusmenetelmän, aineistonkeruumenetelmän ja tutkimuskysymykset. Toisessa luvussa taas perehdyn meemikampanjan kontekstiin eli Hongkongin vuoden 2019 mielenosoituksiin ja niiden yhteydessä syntyneeseen Blizzard-peliyhtiöön liittyneeseen kiistaan. Esittelen myös Overwatch-videopelin sekä sosiaalisen median alustat, joilta olen kerännyt aineiston. Kolmannessa luvussa esittelen tutkielman teoreettisen viitekehyksen eli määrittelen meemin, intertekstuaalisuuden ja visuaalisen retoriikan käsitteet sekä esittelen tutkielmassa soveltamani semioottiset teorit. Neljännessä luvussa analysoin tutkielmani aineistoa ja pyrin selvittämään, mitkä ovat meemien retoriset argumentit. Viimeisessä luvussa summaan yhteen tutkimuksessa syntyneet johtopäätökset.

1.1. Tutkimusmenetelmä, aineiston keruu ja tutkimuskysymykset

Tutkielmassani aion perehtyä lähiluvun keinoin #meiwithhongkong-meemikampanjan meemeihin. Lähiluvusta kirjoittanut Barry Brummet (2010, 3) on eritellyt erilaisia lähiluvun metodeja, ja hänen mukaansa lähiluvulla tarkoitetaan tarkkaa ja yleensä intensiivistä aineiston lukemisen menetelmää, jolla voidaan analysoida sekä kartoittaa tekstistä löytyviä temaattisia kokonaisuuksia. Lähiluku myös mahdollistaa tutkijan tulkintojen liittämisen osaksi analyysia. Sen vuoksi se soveltuukin hyvin käytettäväksi tutkimukseeni, sillä pyrin avaamaan meemien retorisia argumentteja sekä omien tulkintojeni että kokoamani teoreettisen viitekehyksen avulla. Lähiluvun on Brummetin mukaan nimenomaan tarkoitus auttaa ymmärtämään sanojen takana olevia merkityksiä. Sitä voidaan käyttää siis meemeissä piilevien argumenttien paljastamiseen. (Brummet 2010, 3.)

Huntingtonin tutkimuksessaan toteuttama lähiluku Occupy Wall Street -liikkeen aikana syntyneistä meemeistä on esimerkki siitä, kuinka sosiaalisen median kuvista tehdään merkityksekkäitä liittämällä ne toisiin, sosiaalisessa mediassa ja sen ulkopuolella esiintyviin kulttuurisiin diskursseihin. Tämän vuoksi lähilukua hyödyntävää analyysitapaa voi verrata taidehistorian analyysiin, joka yleisesti ottaen sisältää pienen kuvamäärän lähilukua ja niiden muodollisten ominaispiirteiden, symbolisen sisällön ja historiallisen kontekstin erittelyä. Sosiaalisen median kuvien laadullista analyysia voidaan myös verrata taidehistorian tutkimukseen, kun puhutaan analysoitavien kuvien valinnasta, joka tapahtuu usein idiosynkraattisesti ja yksilön tutkimuskokemuksen ja intuition ohjaamana. (Faulkner & Vis & D'Orazio 2017, 164.) Huntington ei mainitse tekstissään, miten valitsi kuvat omaa aineistoa kerätessään, mutta todennäköisesti hän törmäsi kuviin tehdessään hakuja sosiaalisessa mediassa, Googlen kuvahaussa tai meemeihin keskittyneellä nettisivustoilla kuten Know Your Meme. Samankaltaista metodia on käyttänyt myös Ryan Milner omassa Occupy Wall Street -meemejä koskevassa tutkimuksessaan. Milner valitsi meemit yksinkertaisesti ”vierailemalla” sosiaalisen median alustoilla ja muilla nettisivuilla. Kuten Huntington, Milner keskittyy tutkimuksessaan meemien merkitykseen sen kautta, miten ne muodostavat intertekstuaalisia suhteita sosiokulttuuriseen kontekstiin. (Milner 2013, 2370.)

Nämä laadulliset tutkimukset ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka kuvien lähiluvulla voi olla hyvinkin paljon tekemistä visuaalisen sosiaalisen median sosiokulttuuristen merkitysten kanssa, jotka eivät käy ilmi muun kaltaisissa tutkimuksissa. Ne kuitenkin jättävät paljon tutkimuksen ulkopuolelle, kuten kontekstin, jossa kuvat ilmenevät ja niiden kierrättämisen määrän (Faulkner & Vis & D'Orazio 2017, 165). Omassa tutkielmassani aion ottaa huomioon sosiaalisen median alusta Redditin meemikampanjan esiintymiskontekstina, mutta käyttäjien kommentteihin ja niiden sisältämään retoriikkaan en voi tutkielman laajuuden puitteissa perehtyä.

Aineistoa kerätessä tulee myös ottaa huomioon keruumenetelmän mahdolliset rajoitukset, sillä aina esimerkiksi sosiaalisen median alustan teknisistä rajoitteista johtuen ideaalia aineistoa ei ole mahdollista saada kerättyä. Tämä ei yleensä kuitenkaan ole ongelma, ja relevanttiin tulokseen on mahdollista päästä. Aineiston keruusta sosiaalisessa mediassa kirjoittaneet Philipp Mayr ja Katrin Weller (2016, 4) kuitenkin korostavat, että on tärkeää tiedostaa aineiston rajauksen mahdolliset vaikutukset analyysimenetelmiin ja tutkimustuloksiin. Twitter-tutkijat esimerkiksi usein keräävät dataa aihetunnisteiden avulla, ja akuuteissa tapauksissa se onkin yleensä paras keino kerätä aineisto. Kuitenkin tässä aineistonkeruumenetelmässä tietyn tyyppiset käyttäjät ja sisällöt saattavat jäädä haun ulkopuolelle, kuten esimerkiksi ne, jotka eivät käytä julkaisuissaan aihetunnisteita tai käyttävät niitä eri kielellä. (Mayr & Weller 2016, 4.) Omassa tutkielmassani aion käyttää kielitaitoni rajoittamana pelkästään englanninkielisiä aihetunnisteita, sillä se oli meemikampanjan aloittaneen Reddit-keskustelun kieli. Tämä saattaa rajata aineistoni ulkopuolelle esimerkiksi sellaista muulla kielellä julkaistua sisältöä, joka mahdollisesti vaikuttaisi tutkimustulokseen.

Mayrin ja Wellerin (2016, 5) mukaan on myös tärkeää valita kerättävä ja käytettävä data tarkkaan: tulee valita sopivin sosiaalisen median alusta ja kanavat sekä sopiva ajanjakso, ja pysyä ajan tasalla esimerkiksi aiheelle kehitetyistä uusista aihetunnisteista ja käyttäjätunnuksista. Etenkin aineiston keruun ajanjakso vaikuttaa tutkimustuloksiin merkittävästi, ja se onkin valittava tarkasti kaikissa aineistonkeruumenetelmissä. (Mayr & Weller 2016, 5.) Aineiston keruun ajanjakson

ajoitinkin lokakuulle 2019, jolloin meemikampanja alkoi, ja meemejä syntyi tasaisena virtana.

Sosiaalisen median aineiston keruun yleisimmät kriteerit perustuvatkin muun muassa aihetunnisteille ja hakusanoille. Yleinen lähestymistapa on kerätä sosiaalisesta mediasta sisältöjä aiheisiin, kuten tiettyyn tapahtumaan liittyen. Esimerkiksi Twitterissä tapahtumiin liittyvät keskustelut usein merkitään aihetunnisteilla, mutta muilla alustoilla käytetään myös muun muassa tageja ja hakusanoja. Kaikkia edellä mainittuja voidaan käyttää hakukriteereinä etsittäessä ja kerätessä sosiaalisen median aineistoja. Usein kuitenkin on vaikeaa saavuttaa ”täydellistä” aineistoa, kun käytetään tekstiin pohjautuvaa hakumenetelmää. Tämä johtuu siitä, että ihmiset saattavat käyttää eri sanastoa viittaamaan samaan aiheeseen tai aihetta ei mainita kaikissa julkaisuissa laisinkaan. Esimerkiksi Twitterissä tiettyä tapahtumaa kommentoivat käyttäjät saattavat liittää julkaisuihinsa yhden tai useamman virallisen aihetunnisteen tai keksiä omia aihetunnisteita yhdellä tai useammalla kielellä. (Mayr & Weller 2016, 4.) Joissain tapauksissa yhdellä hakusanalla saattaa löytyä hyvinkin laaja aineisto. Usein haluttuun lopputulokseen päästäkseen tarvitaan kuitenkin hakusanojen sarja. (Mayr & Weller 2016, 12.)

Verkkoaineistot ovat usein helposti saatavilla ja tutkielmaa varten tarvittava aineisto on sen vuoksi helppo kerätä. Usein tämänkaltaiset verkkoaineistot kuitenkin liikkuvat julkisen ja yksityisen rajapinnoilla, joten aineistoa internet-ympäristössä kerätessä tulee myös ottaa huomioon tutkimusetiikka ja aineiston tekijänoikeudet (Turtiainen & Östman 2013, 54). On myös tärkeää pohtia kontekstia, jossa verkkoon tuotettuja sisältöjä julkaistaan, ja jossa ne syntyvät. Lähde on luotettava, kun tiedetään, mitä tarkoitusta varten se on alun perin syntynyt (Turtiainen & Östman 2013, 54). On selvítettävä siis missä yhteydessä aineisto on tuotettu, kuka sen on tuottanut ja kenelle. Jos verkkopalvelu, johon sisältöä tuotetaan, vaatii rekisteröitymistä, sen julkisuus on suhteellista. Suljettuun verkkoyhteisöön ei voi siis päätyä ikään kuin vahingossa. Tämä tulee ottaa huomioon erityisesti, jos tarkastellaan esimerkiksi keskustelupalstojen viestejä. Vapaasti saatavia verkkoainestoja on kuitenkin periaatteessa mahdollista käyttää, kuin mitä tahansa julkaistua materiaalia. (Turtiainen & Östman 2013, 56.)

Ongelmana sosiaalisen median tutkimusta tehdessä onkin, täyttääkö tutkimus ihmiskokeen kriteerit vai ei. Ihminen määritellään tässä tapauksessa eläväksi yksilöksi, jonka dataa tutkija kerää. Jos pääsy sosiaalisen median sivustolle on esteetön, data on tunnistettavaa, mutta ei yksityistä ja sen keruu ei edellytä kanssakäymistä sen internetissä julkaisseeseen yksilön kanssa, tutkimus ei todennäköisesti täytä ihmiskokeen tuntomerkkejä. (Moreno et. al. 2013, 709.) Esimerkiksi Youtube-videoiden tarkkaileva tutkimus sisältää julkiseksi tarkoitettuja videoita, joita voi katsoa kuka tahansa internetin käyttäjä. Data ei ole siis yksityistä, eikä se vaadi kanssakäymistä sen julkaisseeseen henkilön kanssa. Internet-tutkimuksen etiikasta kirjoittaneen Charles Essin (2012, 4–5) mukaan ennen tutkimuksen tekemistä on myös tärkeää pohtia muun muassa mitä eettisiä odotuksia kohdistuu alustaan, jolla aineisto esiintyy, kuka materiaalin on tehnyt sekä millaisia olettamuksia aineiston julkaisijalla on ollut ennen julkaisua. On esimerkiksi tärkeää pohtia olettavtko julkaisijat, että heidän julkaisunsa tulevat olemaan yksityisiä. Jos näin on, tulee tutkijan käyttää ihmiskokeen vaatimia keinoja yksilön yksityisyyden ja anonymiteetin suojelemiseksi. (Ess 2012, 4–5.)

Redditistä, Imgurista ja Twitteristä keräämäni #meiwithhongkong-meemit ovat kaikkien saatavilla verkkopalveluissa, joille pääsy ei edellytä erikseen rekisteröitymistä. Meemien julkaisijat eivät siis todennäköisesti oleta meemien olevan yksityistä sisältöä. Tämän vuoksi voidaan olettaa, että Imgurista, Redditistä ja Twitteristä keräämäni meemiaineisto ei ole yksityistä dataa, jolloin aineiston käyttöön ei sisälly yksilön anonymiteettia tai yksityisyyttä loukkaavia riskejä. Sitä voidaankin verrata aiempaan esimerkkiin Youtube-videosta, johon voi suhtautua kuin mihin tahansa julkaistuun materiaaliin.

Tutkielmassa käyttämäni aineiston olen siis kerännyt Imgurista ja Twitteristä käyttämällä kampanjan virallisia aihetunnisteita #meiwithhongkong ja #boycottblizzard sekä Hongkongin mielenosoituksen yleisiä aihetunnisteita #freehk ja #freehongkong. Meemejä löytyi lisäksi myös kampanjan aloittaneesta Reddit-keskustelusta sekä meemeihin ja niiden selittämiseen erikoistuneelta Know Your Meme -sivustolta. Oma aineistonkeruumenetelmäni muistuttaa siis aiemmin

mainittujen Huntingtonin ja Milnerin aineistonkeruumenetelmiä. Kyseisiä aihetunnisteita käyttämällä löytyi jo suhteellisen laaja aineisto, joten useiden hakusanojen tai aihetunnisteiden yhtäaikainen käyttö ei ollut tarpeen. Tästä eteenpäin aion viitata käyttämiini meemeihin #meiwithhongkong-memeinä, sillä se oli kampanjan virallinen ja suosituin aihetunniste.

Tutkimuskohteenani on viisi kappaletta protestimeemejä. Yhteensä erilaisia #meiwithhongkong-meemejä löytyi noin viisitoista, joista suurin osa kuitenkin toisti samoja teemoja ja kuvastoja, ja näin ollen ne olivat hyvin samankaltaisia keskenään. Koska tutkielmani menetelmänä toimii lähiluku, poimin löytämästäni aineistosta viisi sitä parhaiten edustavaa meemiä tarkempaan analyysiin.

Tutkielmani tavoitteena on selvittää, miten meemien visuaalinen retoriikka rakentuu niissä ilmenevien symboliikan ja intertekstuaalisuuden avulla. Keskeisiä tutkimuskysymyksiäni ovat: Miten symboleja käytetään visuaalisen retoriikan rakentamiseen Mei-meemeissä? Miten intertekstuaalisuus rakentaa meemien visuaalista retoriikkaa? Mitkä ovat meemien retoriset argumentit ja mitä johtopäätöksiä niiden pohjalta voidaan vetää? Haluan myös selvittää, voidaanko meemien visuaalista argumentaatiota analysoimalla hankkia tietoa visuaalisen retoriikan rakentumisesta poliittisissa liikkeissä yleisellä tasolla.

1.2. Aiempi tutkimus ja tutkimuksellinen viitekehys

Kuvien retoriikkaa on tutkittu jo 1960-luvulta lähtien. Ensimmäisenä visuaalista retoriikkaa on pyrkinyt käsitteellistämään Roland Barthes, joka vuonna 1964 julkaistussa artikkelissaan *Rhetoric of the Image* analysoi mainoksissa esiintyviä kuvia verbaalisen retoriikan tutkimuksen keinoin (Barthes 1964). Hänen jälkeensä muun muassa semiootikko Jacques Durand (1970) on tutkinut visuaalista retoriikkaa, ja hän muodostikin ensimmäisenä jaon visuaalisen retoriikan lajityyppeihin. (Kjeldsen 2018, 69.) Heidän jälkiään visuaalisen retoriikan tutkimuksessa ovat seuranneet muiden muassa useat semiotiikan tutkijat, kuten Umberto Eco (1976). Tutkijat ovat luoneet useita eri metodeja, joilla voidaan paljastaa kuviin liitettyjä merkityksiä.

2000-luvulla visuaalista retoriikkaa on tutkinut esimerkiksi Linda Scott, joka on pyrkinyt kehittämään yhtenäistä visuaalisen retoriikan teoriaa, ja siten herättänyt kiinnostuksen visuaalisen retoriikan tutkimusta kohtaan Yhdysvalloissa (Scott 1994). Hänen jalanjäljissään aihetta ovat tarkastelleet muun muassa metaforaa mainonnassa tutkinut Barbara J. Phillips (2004) sekä mainonnan semiotiikasta ja retorisisista keinoista kirjoittaneet Edward McQuarrie ja David Glen Mick (McQuarrie & Mick 2013). He ovat kehittäneet muun muassa yhtenäistä visuaalisen retoriikan teoriaa ja siihen liittyvää empiiristä tutkimusta mainonnan saralla. Euroopassa visuaalista retoriikkaa ja argumentaatiota on tutkinut Jens Kjeldsen Bergenin yliopistolta Norjasta. Hänen kehittämänsä menetelmään on oman, meemeihin kohdistuvan tutkimuksensa pohjannut yhdysvaltalainen Heidi Huntington, jonka jalanjälkiä aion seurata omassa meemitutkimuksessani. Aion myös käyttää tutkielmani pohjana sekä Limor Shifmanin havaintoja meemien erityispiirteistä että Bradley Wigginsin tekstejä meemien semioottisten piirteiden ja ideologian yhteyksistä.

Suomessa visuaalista retoriikkaa ei ole tutkittu vielä kovin laajalti. Mainontaa on käsitelty visuaalisen retoriikan näkökulmasta vasta 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenyksen loppupuolelta saakka. Kuvien retoriikkaa ovat tutkineet muun muassa Marja Seliger väitöskirjassaan *Katujen galleriat – Ulkomainonnan visuaalista retoriikkaa Helsingissä vuosina 2004–2005* ja Kimmo Lehtonen väitöskirjassaan *Visuaalinen retoriikka – Metafora still-kuvan tarkastelussa*. Suomessa visuaalisen retoriikan tutkimus on siis myös painottunut lähinnä mainonnan tutkimiseen, eikä meemejä koskevaa visuaalisen retoriikan tutkimusta ole tehty. Tästä johtuen niiden tutkiminen on ajankohtaista ja paikallaan.

2. KONTEKSTI

Jotta voitaisiin tarkastella meemien esittämiä argumentteja ja retoriikkaa perinpohjaisesti, tulee myös tuntea niiden esiintymiskonteksti. Tutkielmani tapauksessa se on erityisen tärkeää, sillä tarkastelemanি meemit sisältävät runsaasti kontekstisidonnaisia viittauksia ja symboliikkaa. Tässä luvussa aionkin esitellä ja käydä läpi Hongkongin vuonna 2019 käynnistyneitä mielenosoituksia ja niiden ohella syntynyttä meemikampanjaa, joiden puitteissa #meiwithhongkong-meemit syntyivät.

Kiinan etelärannikolla sijaitseva Hongkong oli Iso-Britannian siirtomaa vuoteen 1997 saakka, jonka jälkeen se luovutettiin takaisin Kiinalle linjauksella ”yksi maa, kaksi järjestelmää”. Tämä toimintaperiaate teki Hongkongista virallisesti osan Kiinaa, mutta antoi sen pitää monia vapauksista, joita mannerkiinalaisille ei ole suotu. Näihin vapauksiin kuului muun muassa sananvapaus, sensuroimaton internet ja kokoontumisvapaus. Hongkongin erityishallintoalueella on myös omat lakinsa, hallintonsa ja poliisivoimansa. Kiina on luvannut, että nykyisenlainen järjestelmä on voimassa ainakin vuoteen 2047 saakka, mutta monen hongkongilaisen mielestä Peking on jo nyt ryhtynyt murentamaan sen autonomiaa, sillä esimerkiksi alueen hallintojohtajan valitsee Peking-mielinen komitea. (New York Times 15.10.2019.)

Hongkongin vuoden 2019 mielenosoitukset, jotka tunnetaan myös luovutuslakiesityksen vastaisina mielenosoituksina, käynnisti lakialoite, jonka toteutuminen mahdollistaisi rikokseen syylistyneiden tai siitä epäiltyjen Hongkongin kansalaisten pidätyksen ja luovutuksen Kiinaan tai Taiwaniin viranomaisten pyynnöstä. Aloite herätti huolta, sillä sen avulla Hongkongin kansalaiset ja siellä vierailevat joutuisivat Manner-Kiinan toimivallan ja lakisysteemin alle, mikä heikentäisi alueen autonomiaa ja kansalaisoikeuksia. (New York Times 10.6.2019). Alun perin protestoijat vaativat pelkästään luovutuslakiesityksen peruuttamista. Kuitenkin sen jälkeen, kun poliisitoimia mielenosoittajia vastaan kiristettiin sekä lakiesityksen käsittely jäädettiin, protestojien päämääränä on ollut saavuttaa viiden vaatimuksen toteutuminen. Nämä viisi vaatimusta ovat lakialoitteen täydellinen takaisin veto, mellakka-termin käytön lopettaminen, pidätettyjen protestojien

vapauttaminen, poliisin voimankäyttöä tutkivan toimikunnan perustaminen ja hallintojohtaja Carrie Lamin irtisanoutuminen. (Hong Kong Free Press 4.9.2019). Mielenosoittajat myös vaativat, että hallituksen tulisi jatkaa demokraattisten uudistusten tekoa, joiden luvattiin toteutuvan Kiinan ja Iso-Britannian välisessä valtiosopimuksessa, mutta jotka jäädytettiin vuoden 2014 Sateenvarjovallankumouksen³ jälkeen. Kiinan keskushallinnon mukaan kyseessä on pahin Hongkongia koskettava kriisi sitten sen Kiinalle luovutuksen vuonna 1997. (Reuters 7.8.2019.)

Yksikään ryhmä tai poliittinen puolue ei ole tunnustanut olevansa protestien takana, eikä sillä ole katsottu olevan tiettyä johtohahmoa. Protestiliike on kuitenkin hyvin yhteisöllinen, ja protestoijat ovat käyttäneet viestintä- ja päätöksentekovälineinään internet-foorumi LIHKG:ta sekä viestintäsovellus Telegramia. Protestoijilla on ollut käytössään lisäksi useita omaleimaisia iskulauseita, kuten Bruce Leen tunnetuksi tekemä lausahdus ”ole vettä”. (Financial Times 2.7.2019.) Se juontaa juurensa protestoijien ketterästä ja rivakasta tavasta liikkua paikasta toiseen ja kyvystä sopeutua eri tilanteisiin, jolloin poliisien on ollut vaikea vastata heidän liikkeisiinsä. Protestoijat ovat myös käyttäneet hyväkseen niin kutsuttua musta blokki -taktiikkaa⁴, joka liittyy lähinnä mielenosoittajien pukeutumiseen. Protestoijat pukeutuvat mustiin vaatteisiin ja naamareihin välttääkseen näyttämästä kasvojaan ja toisinaan käyttävät myös kypäriä ja hengitysmaskeja suojatakseen itseään. Muita poliiseja vastaan käytettyjä keinoja ovat olleet muun muassa laserosoitimet, turvakameroiden peittäminen maalaamalla ja kyynelkaasun torjuntaan käytetyt avoimet sateenvarjot. (Hong Kong Free Press 9.8.2019.)

Lisätäkseen tietoisuutta vaatimuksistaan, mielenosoittajat ovat keränneet rahaa kansainvälisiin lehtimainoksiin ja heiluttaneet mielenosoituksissa muiden maiden lippuja saadakseen niiltä tukea (Hong Kong Free Press 13.7.2019). Protestoijat ovat myös järjestäneet lehdistötilaisuuksia, joissa ovat kuuluttaneet omia näkemyksiään vastatakseen poliisien ja hallituksen lehdistötiedotteisiin. He ovat pyrkineet

³ Vuonna 2014 käynnistynyt mielenosoitusten sarja, jossa vaadittiin vapaita vaaleja sekä laajempia kansalaisoikeuksia.

⁴ Musta blokki -nimitystä käytetään mielenosoittajista, jotka pukeutuvat mustiin vaatteisiin ja käyttävät mustia naamareita, aurinkolaseja tai kypäriä. Alun perin musta blokki -termin käyttö on liitetty anarkismiin (National Post 14.6.2010).

informoimaan turisteja protesteista Hongkongin kansainvälisellä lentoasemalla ja käyttämällä tiedostonjako-ohjelmaa AirDropia. (Financial Times 2.7.2019.) Kansainvälistä huomiota ovat saavuttaneet myös Yhdysvalloissa äärioikeiston symbolina tunnetun Pepe-sammakon käyttö mielenosoitusten symbolina sekä silmänsä menettäneelle mielenosoittajalle solidaarisuutta osoittanut erillinen #Eye4HK-kampanja (Hong Kong Free Press 22.8.2019).

2.1. Meemikampanjan käyttö protestin välineenä

Viimeisten kymmenen vuoden aikana mielenosoitusten ja protestiliikkeiden tärkeäksi työkaluksi on noussut erityisesti sosiaalinen media ja sen monet eri alustat. Hongkongissa protestoijat ovat käyttäneet sosiaalista mediaa ja erityisesti meemejä hyväkseen jo vuoden 2012 Pekingin koulutuspolitiikkaa vastustavista mielenosoituksista saakka (Mina 2012). Myös vuoden 2014 Sateenvarjovallankumouksessa meemejä käytettiin laajalti protestin työkaluna (Foreign Policy 29.9.2014). Vuonna 2019 käynnistyneet mielenosoitukset eivät ole poikkeus aiemmista, sillä niissäkin meemejä on käytetty runsaasti sekä sosiaalisen median alustoilla että tulostettuina versioina niin kutsutulla John Lennon -seinällä⁵ Hongkongissa (South China Morning Post 20.7.2019). Kuvapalvelu Imgurista löytyy pelkästään #freehongkong -aihetunnisteella jo lähes 1500 protestiaiheista kuvaa ja meemiä (Imgur 2020a).

Luovutuslakia vastustavien protestimeemien ohella mielenosoitusten yhteydessä on syntynyt useita erillisiä meemikampanjoita. Niistä yksi on yhdysvaltalaisesta peliyhtiöstä Blizzardia vastaan kehitetty kampanja, joka syntyi, kun vuoden 2019 lokakuussa järjestetyn esports-turnauksen jälkeen hongkongilainen pelaaja Ng “Blitzchung” Wai Chung ilmaisi tukensa Hongkongin mielenosoittajia kohtaan suorassa verkkolähetyksessään. Peliyhtiö Blizzard piti poliittisen kannan ilmaisua epäsovelmavana ja rankaisi pelaajaa vuoden pelikiellolla sekä vetämällä takaisin hänen voittamansa

---

⁵ Lennon-seinä on Tšekin pääkaupungissa Prahassa sijaitseva muuri, johon vuonna 1980 John Lennonin murhan jälkeen alkoi ilmestyä piirroksia ja tekstejä tähän liittyen. Hong Kongin kontekstissa Lennon-seinä on alun perin viitannut vuoden 2014 Sateenvarjovallankumouksen aikaan perustettuun mosaiikkiseiniin, jolle ihmiset ovat saaneet luoda omia taideteoksiaan ja kirjoittaa viestejä demokratiavaatimukseen liittyen. Myös vuoden 2019 mielenosoitusten aikaan Lennon-seiniä ilmestyi erityisesti metro- ja juna-asemille Hong Kongissa. (South China Morning Post 20.7.2019.)

10 000 dollarin palkinnon. (Time 21.10.2019.) Päätös synnytti raivoa kansainvälisellä tasolla, ja kiistaan osallistuivat niin fanit, Yhdysvaltain senaattorit kuin Blizzardin omat työntekijätkin. He syyttivät amerikkalaista yritystä Kiinan kauppasuhteiden suosimisesta sananvapauden tukemisen sijaan. Blizzard lopulta taipui paineen alla ja palautti Ng Wai Chungin palkintorahat sekä lyhensi hänen pelikieltoaan kuuteen kuukauteen. Se ei kuitenkaan riittänyt skandaalin hiljentämiseen. (The Guardian 8.11.2019.) Esports-turnauksessa pelatun online-korttipeli Hearthstonen pelaajien ja muiden fanien vastaisku Blizzardille nähtiin nopeasti. He kuuluttivat pian mielipidettään Blizzardista kovaan ääneen internetissä ja ylpeästi asettuivat rinta rinnan Hongkongin protestojien kanssa, tehden Blizzardin kehittämän videopelin Overwatchin kiinalaisesta naishahmosta Meistä Kiinan sekä Blizzardin vastaisten protestien symbolin. (Time 21.10.2019.)

Meemikampanja sai alkunsa, kun keskustelupalsta Redditiin Hongkongiin liittyvässä viestiketjussa käyttäjä ehdotti, josko kiinalaisesta Meistä tulisi tehdä demokratiaa puolustava symboli. Näin saataisiin käyttäjän mukaan Blizzardin pelit kiellettyä ja sensuroitua Kiinassa. (Reddit 2019a.) Sitä seuraavina tunteina postaukset, joissa Mei esiintyi Hongkongin protestien symbolina, saavuttivat suuren suosion Redditiissä ja muilla alustoilla. Esimerkiksi käyttäjä FloL00Lin postaus saavutti yli 58 400 tykkäystä yhdessä päivässä ja käyttäjä Kaipo_Rozwolfin Twitter-päivitys keräsi yli 1500 uudelleentwiittausta ja 5000 tykkäystä samassa ajassa. Myös hashtag #meiwithhongkong saavutti suosiota Twitterissä ja muilla alustoilla. (Know Your Meme 2019a.) Meemikampanjan käynnistyessä sen aloittaneessa keskustelussa sen motiiviksi mainittiin Mein käyttö sananvapauden ja Hongkongin demokratialiikkeen symbolina. Aion käyttää tutkielmani aineistona juuri tästä keskustelusta virinneen meemikampanjan Mei-aiheisia meemejä.

#Meiwithhongkong-meemikampanjassa on samankaltaisia aineksia, kuin Manner-Kiinassa syntyneessä Nalle Puh -meemien aallossa (Know Your Meme 2019b). Vuonna 2013 alkunsa saaneissa Nalle Puh -meemeissä asetettiin presidentti Xi Jinping naurunalaiseksi vertaamalla häntä pulleaan sarjakuvakarhuun. Meemiaallon seurauksena Nalle Puh -aiheinen online-sisältö sensuroitiin Kiinassa. Blizzardin vastaisesta Reddit-keskustelusta käy ilmi, että meemien tehtailijat tiesivät, että

Manner-Kiinan hallinto on saatu suututettua vertaamalla Xi Jinpingiä Nalle Puhin. Meeminikkareiden tavoitteena on siis Reddit-keskustelun mukaan ajaa Overwatchin ja muut Blizzardin pelit sensuuriin Kiinassa Nalle Puhin tapaan tekemällä Kiinassa suositusta pelihahmosta sananvapauden ja demokratian symboli. (Reddit 2019a.)

Reddit-keskustelusta käy myös ilmi, että ennen kaikkea kampanja on protesti sananvapauden kiristämiseksi ja Manner-Kiinan Hongkong-politiikalle. Keskustelussa nousee usein esille argumentti Kiinan sensuurin käyttämisestä sitä vastaan, ja monen kommentoijan mukaan Blizzard-peliyhtiö ”saa nyt maistaa omaa lääkettään”, jos sen pelit sensuroidaan Kiinassa. Blizzardia ja koko pelikiistaa käytetään siis ikään kuin pelinappulana suuremman agendan ajamiselle, ja tapaus onkin viimeisin esimerkki yhdysvaltalaisen yhtiön kamppailusta Kiinan markkinoiden sekä länsimaiden vaatiman sananvapauden välillä (The Guardian 8.11.2019). Mei-kampanjan jälkimainingeissa on virinnyt myös muita samankaltaisia kampanjoita, kuten Tiibet-aiheinen meemikampanja, jossa Overwatchin hahmoa Zenyattaa käytetään samalla tavalla kuin Meitä (Twitter 2020a; Reddit 2019b).

2.2. Overwatch-videopeli ja Mein hahmo tutkimusaineistona

Overwatch on tiimipelaamiselle pohjautuva ammuntaopeli. Siinä pelaajan on mahdollista matkustaa maailmalla, rakentaa oma joukkue ja kohdata vastustajia kuuden hengen joukkueiden välisissä taisteluissa. (Overwatch-pelin kotisivu 2020a.) Overwatch on saanut ylistystä kriitikoilta, jotka ovat erityisesti kehuneet sen saavutettavuutta, laajaa hahmovalikoimaa, sarjakuvamaista tyyliä ja pelattavuutta. Overwatchia on luonnehdittu yhdeksi kaikkien aikojen suosituimmista videopeleistä, ja se on voittanut useita palkintoja sekä saanut muita kunnianosoituksia. Pelillä onkin ollut yli 40 miljoonaa pelaajaa kolme vuotta sen julkaisun jälkeen (Statista 2018). #Meiwithhongkong-meemeissä esiintyvän Overwatch-hahmon koko nimi on Mei-Ling Zhou. Hän on kiinalainen 31-vuotias ilmatieteilijä ja seikkailija, jonka mukanaan kantamat säätä muokkaavat laitteet hidastavat vastustajaa ja suojelevat Meitä itseään pelissä. Hänen endeterminen tykkinsä ampuu jääpuikkoja ja pakkassuihkuja, ja hän voi jäädyttää itsensä suojautuakseen vastaiskuilta tai hidastaakseen vastapuolen liikkeitä. Overwatchin kotisivujen mukaan Mei on päättänyt pelissä ottaa

ympäristönsuojelun ohjat omiin käsiinsä ja siten pysäyttää maapallon lämpenemisen. Työskennellessään ilmatieteilijänä hän on kehittänyt monia innovaatioita ilmastonmuutoksen saralla riskialueilla Aasiassa ja sen ulkopuolella, ja lopulta päätynyt kiertämään maailmaa ilmastoa muokkaavan laitteistonsa kanssa toivoen löytävänsä syyt planeetan ekosysteemin eri uhille. (Overwatch-pelin kotisivu 2020b.)

2.3. Tutkimusaineiston alustat Imgur, Reddit ja Twitter

Tutkielmassa käyttämäni aineiston olen kerännyt Imgur-kuvapalvelusta, Reddit-keskustelupalstalta ja Twitteristä. Imgur on yhdysvaltalainen kuvanjakopalvelu ja online-yhteisö, joka antaa käyttäjille mahdollisuuden ladata kuvia palvelimelleen. Kuvan lataamisen jälkeen käyttäjä saa haltuunsa linkin, jonka avulla hän voi jakaa kuvan muille käyttäjille. Imgur luotiin alun perin vastauksena ongelmille, joita samantyyppisissä kuvanjakopalveluissa oli ilmennyt. Se oli myös osoitettu lahjana online-yhteisö Redditiin ja sen käyttäjille. Alussa palvelua käytti jopa tuhat käyttäjää päivässä, mutta määrä nousi nopeasti yli miljoonaan näyttökertaan ensimmäisen kuukauden aikana. Imgurista tuli nopeasti arvostettu ja suosittu alusta esimerkiksi Facebookin ja Redditiin käyttäjien keskuudessa. (Imgur 2020b.)

Reddit on niin ikään yhdysvaltalainen uutisia kokoava ja internetin sisältöä arvosteleva online-keskustelupalsta. Rekisteröityneet käyttäjät voivat lisätä sivustolle sisältöä, kuten linkkejä, tekstiä ja kuvia, joita toiset käyttäjät voivat peukuttaa joko ylös tai alas päin. Julkaisut järjestetään sivulla aiheiden mukaan niin kutsuttuihin aliredditeihin, joita ovat muun muassa tiede, uutiset, elokuvat, videopelit, musiikki ja niin edelleen. (Reddit Inc. 2020.) Heinäkuussa 2019 Reddit oli verkkoliikennettä seuraavan Alexa Internetin mukaan viidentenä Yhdysvaltain ja 13. maailman suosituimpien nettisivujen listalla (Alexa 2020). Reddit tunnetaan sen avoimesta luonteesta ja monimuotoisesta käyttäjäkunnasta, minkä ansiosta keskustelun aiheet ovat hyvin kattavia. Kuitenkin myös suppeampia aiheita voidaan käsitellä aliredditeissa, jotka usein toimivat huomion herättäjinä uusille tuntemattomillekin keskustelunaiheille.

Twitter on mikroblogipalvelu, jossa käyttäjien on mahdollista luoda 140 merkin pituisia julkaisuja, joita kutsutaan tviiteiksi. Tviitteihin voi liittää kuvia ja linkkejä, ja muiden käyttäjien on mahdollista kommentoida ja jakaa tviittejä sekä tykätä niistä. Käyttäjät voivat myös seurata toisia käyttäjiä, jolloin heidän seuraamiensa tilien tviitit ilmaantuvat heidän uutissyötteesä etusivulle. (Twitter 2020b.) #Meiwithhongkong-meemikampanja levisi nopeasti lokakuussa vuonna 2019 Redditistä myös Twitteriin, jossa meemejä jaettiin runsaasti useilla eri kampanjaan liittyvillä aihetunnisteilla.

Tutkielmani aineistona käyttämäni meemit on siis julkaistu edellä mainituilla alustoilla. Kaikki alustoista ovat yhdysvaltalaisia ja toimivat pääosin englannin kielellä, minkä vaikutus meemien kohdeyleisöön ja kampanjan erityispiirteisiin on syytä ottaa huomioon myös meemejä analysoitaessa.

3. AVAINKÄSITTEET JA TEORIA

Tutkielmani avainkäsitteitä ovat meemi, visuaalinen retoriikka, symboli ja intertekstuaalisuus. Tässä luvussa aionkin ensin perehtyä siihen, mitä käsitteellä meemi tarkoitetaan, ja miten meemiä käytetään aktivistisissa tarkoituksissa sekä poliittisen vaikuttamisen välineenä. Käyn myös läpi, mistä aineksista visuaalinen retoriikka koostuu, ja miten sen tutkimus eroaa perinteisestä retoriikan tutkimuksesta. Koska käsittelemissäni meemeissä visuaalinen retoriikka perustuu muun muassa symbolisille merkeille ja intertekstuaalisille viittauksille, sitä tutkittaessa on myös tärkeää selvittää mitä käsitteet symboli sekä intertekstuaalisuus tarkoittavat. Aion hyödyntää C.S. Peircen merkkiteoriaa symboliikan käsitettä avatessani sekä Frank D'Angelon määritelmää intertekstuaalisuuden retoriikasta. Niiden pohjalta pohdin lopulta, miten #meiwithhongkong-meemien visuaalinen retoriikka rakentuu.

3.1. Meemi

Vaikka meemi on suhteellisen uusi kuvien käyttötapana, on se silti yksi läpitunkevimista visuaalisen retoriikan muodoista. Yleisen määritelmän mukaan meemi tarkoittaa kulttuurista sisältöä, joka leviää ihmisten välillä matkimisen ja kopioinnin kautta. Alun perin käsite tulee evoluutiobiologi Richard Dawkinsilta, joka pyrki meemin käsitteellä kuvaamaan evoluutiota kulttuurisena, ei niinkään biologisena ilmiönä. Dawkinsin mukaan suurin osa ihmisten käyttäytymisestä pohjautuu geenien sijasta kulttuuriin. Hän ehdottaa, että kaikkea ei-geneettistä toimintaa tulisi kutsua meemiksi. (Dawkins 1976, 192.) Meemejä tutkinut Limor Shifman selittää meemi-käsitteen syntyä laajalti kirjassaan *Memes in Digital Culture* (2014) ja edelleen korostaa nimenomaan ihmisen toimintaa meemin kierrättämisessä ja syntyprosessissa.

Nykyään meemi tarkoittaa internetin kontekstissa yksinkertaisimmillaan sisältöä, jota käyttäjät jakavat ja muokkaavat. Meemi voi olla mitä tahansa: video, kuva tai lausahdus. Shifmanin (2014, 2) mukaan sen viehätys piilee tavassa, jolla se herättää ihmisissä reaktioita, mikä puolestaan saa heidät vitsailemaan aiheesta ja sen myötä

vapaasti muuntelemaan tekstin, kuvan tai videon sisältöä. Lopulta meemi alkaa elää omaa elämäänsä verkossa. Meemien monimuotoisen perusluonteen vuoksi meemin käsitettä on kuitenkin hankalaa määritellä yksiselitteisesti. Huumorisisältönä ne ovat jollain tapaa samankaltaisia sekä sähköpostin välityksellä levitetyille kiertokirjeille että poliittissävyytteisille pilapiirroksille. Meemihuumori kuitenkin eroaa edellä mainituista siten, että se usein sisältää dadaistisiakin elementtejä, jotka ovat usein peräisin verkon alakulttuureista. (Vainikka 2016, 62.)

Meemikuvat ovat nettimeemejä tutkineen Eliisa Vainikan mukaan (2010, 65) oivallinen esimerkki ajatusten kierrättämisestä globaalisti ja niiden omaksuminen osaksi sosiaalisen kommentoinnin ja ironian muotoja. Meemit toimivat transnationaalisti, mutta usein ne ovat kuitenkin hyvin kontekstisidonnaisia, etenkin jos niihin liittyy poliittinen agenda. Joissain tapauksissa ne voivat kuitenkin olla sekä globaaleja että paikallisia, tai niissä voi olla selkeitä elementtejä molemmista. Meemit ovat siis joissain tapauksissa ”glokaaleja” eli samaan aikaan paikallisia ja globaaleja. (Vainikka 2016, 65.) #Meiwithhonkong-meemikampanjan tapauksessa meemit ovat hyvinkin glokaaleja. Ne toimivat transnationaalisti, sillä niitä jaetaan ympäri maailman myös englanninkielisillä sivustoilla, vaikka ne ovatkin sidottu Hongkongin mielenosoitusten sekä Blizzard-peliyhtiön ja Kiinan välisten suhteiden kontekstiin Itä-Aasiassa.

Limor Shifmanin mukaan meemin kolme tärkeintä ominaisuutta ovat asteittain tapahtuva monistuminen yksilöltä yhteiskuntaan, jäljentäminen kopioimalla ja matkimalla sekä kilpailun ja valinnan kautta tapahtuva leviäminen (Shifman 2014, 18). Meemit yleensä ymmärretään osaksi remix-kulttuuria, sillä niiden syntyprosessissa tyypillistä on matkiminen ja olemassa olevan materiaalin muokkaaminen omaan käyttötarkoitukseen. Remix-kulttuurille onkin ominaista erilaisten kulttuurituotteiden luova yhdisteleminen. (Shifman 2014, 21–22). Shifmanin (2014, 86) mukaan meemeille ominaisia piirteitä ovat muun muassa huumori, yksinkertaisuus, toisto ja leikillinen sisältö. Eliisa Vainikka lisää, että näihin ominaisuuksiin voidaan liittää myös karnevalisointi eli merkitysten nurin kääntäminen, yllätyksellisyys ja tunteiden ilmaiseminen. Joskus keskiössä on myös etenkin propagandameemien tapauksessa suoranainen merkitysten vääristely. (Vainikka 2016,

62.) #Meiwithhongkong-kampanjan meemeissä on huomattavissa jäljentäminen kopioimalla ja matkimalla sekä eri kulttuurituotteiden yhdisteleminen.

Internet-meemit ovat kaikkea muuta kuin yhdenmukaisia, mutta niillä on taipumuksena jakautua tiettyihin kategorioihin. Vaikka termi internet-meemi voidaan liittää useisiin eri online-tekstien genreihin tai muotoihin aina videoista aiheutunnisteilla merkittyihin keskusteluihin (Shifman 2014, 9), termi kuitenkin useimmiten liitetään populaarikulttuurista ja uutismediasta peräisin oleviin still-kuviin, joita yksilöt ovat muokanneet ja lisänneet niihin tekstuaalisen tai visuaalisen kommentaarin (Milner 2013, 2359). On olemassa kymmeniä internet-meemien genrejä, joista jokaisella on omat sääntönsä, rakenteensa, tyylilliset piirteensä, teemansa, aiheensa ja kohdeyleisönsä. (Shifman 2014, 40.)

Kuviin pohjautuvat internet-meemit ovat meemien diskursiivista voimaa tutkineen Bradley Wigginsin (2019, 12) mukaan muita meemien muotoja läpitunkevampia ja myös todennäköisesti yksi muovailtavimmista meemigenreistä. Kuviin pohjautuvissa meemeissä merkitys ja ideologinen toiminta rakentuvat ainoastaan visuaalisten elementtien varaan. Videomuodossa olevat meemit sisältävät myös aineksia ideologisesta toiminnasta, mutta niissä esiintyvä puhe ja ääni rajoittavat tulkintaprosessia. (Wiggins 2019, 12.) Aineistoa kerätessäni törmäsin muutamiin #meiwithhongkong-aiheisiin videomeemeihin, mutta tutkielmassani olen kuitenkin keskittynyt pelkästään kuvamuodossa oleviin meemeihin niiden muovailtavuuden ja ideologisen läpitunkevuuden vuoksi.

Kuitenkin alagenrestä riippumatta, Shifman (2014, 40) väittää, että internet-meemeillä on kolme eri ulottuvuutta, joilla se saa yhteyden yleisöön tai joita voidaan käyttää merkityksen luomisessa: sisältö (*content*), muoto (*form*) ja kanta (*stance*). Internet-meemin sisältö muodostuu ideoista ja ideologioista, joita meemi ilmaisee. Muoto taas viittaa meemin fyysiseen ilmentymään ja sen formaattiin, joka usein on joko video tai kuva. Muoto myös sisältää formaatin erityispiirteet, kuten fontin ja tekstin asettelun. Meemin kannalla on kolme alakomponenttia: kuka saa osallistua ja miten, miten kommunikoidaan ja mikä on kommunikaation sävy ja tyyli. (Shifman 2014, 40.) Jotta sisältö voisi olla memeettistä, käyttäjien täytyy muokata ainakin yhtä näistä

ulottuvuuksista. Tämä on pääasiallinen ero viraalin sisällön ja memeettisen sisällön välillä: jos sisältöä kierrätetään muuttumattomana, se on viraalia. Jos taas sisältöä muunnellaan tai jos se muuttuu kiertäessään media-alustoilla, se on meemi. (Shifman 2014, 59.) Esimerkiksi Youtubessa julkaistu performanssivideo television laulukilpailusta on viraali video, sillä sitä kierrätetään täysin muuttumattomana. Kuitenkin taas esimerkiksi suosittu k-pop -video Gangnam Stylen katsotaan olevan meemi, sillä se on innoittanut katsojia luomaan itse useita jatkotuotteita ja imitaatioita. (Miltner 2017, 414.)

#Meiwithhongkong-meemien voidaankin katsoa olevan nimenomaan meemejä, eikä pelkästään viraalia sisältöä. Meemi oli alun perin kuva Mei-hahmosta Hongkongin lipun edessä, ja kuvaan oli sisällytetty kiinankielinen teksti ”Mei seisoo rinnallanne”. Meemin suosion kasvaessa meeminikkarit kuitenkin lisäsivät kuvaan runsaasti eri symboleja ja käyttivät intertekstuaalisuutta rakentaessaan vahvempia, vaikeammin tulkittavia visuaalisia argumentteja. Meemin muoto siis muuttui ja osallistuminen levisi Redditistä myös muun muassa Twitteriin ja muille sosiaalisen median alustoille. Meemin kanta ja sen sisältö eli ideologiat ovat kuitenkin pysyneet samana.

3.2. Meemi ideologisena toimintana

Monet meemeistä ovat humoristisia, mutta yhä enenevässä määrin on pystytty osoittamaan, että meemit soveltuvat muuhunkin tarkoitukseen, kuin pelkkään ilotteluun. Ne voivat liittyä esimerkiksi identiteetin rakentamiseen, julkiseen diskurssiin ja sen kommentointiin yhteistyölle perustuvan toiminnan kautta. Viattomien kulttuuristen symbolien hyödyntäminen ja muokkaaminen uusiin merkityksiin on meemeille ominaista, ja monen meemin ydin piileekin siinä, että viattomasta tehdään rumaa. Meemeissä populaarikulttuurin hahmot saavat uusia merkityksiä, kun niitä yhdistellään muihin kulttuurisiin elementteihin esimerkiksi niin, että Nalle Puh kiroilee. (Vainikka 2016, 70.) #Meiwithhongkong-kampanjassa viattomasta pelihahmosta tehdään demokratialiikkeen keulahahmo, ja se saa näin uuden merkityksen poliittisesti virittyneessä ympäristössä. Bradley Wigginsin mukaan internet-meemien semioottinen merkitys liittyy useimmiten juurikin ideologiseen toimintaan. Tietenkään kaikki meemit eivät ole läpeensä ideologisia,

kuten vaikkapa suosittu Doge-meemi⁶. Kuitenkin Doge-meemin kaltaisiakin meemejä voidaan remiksata ideologian välittämiseksi. Sen vuoksi Bradley Wigginsin mukaan on tärkeää tarkastella myös ideologiaa ja semiotiikkaa yhdessä. (Wiggins 2019, 33.)

Ideologian tarkoituksena yleensä on rajoittaa ihmisten käyttäytymistä ja suunnata sitä kohti ryhmän tai vallalla olevan käytännön suosimia tapoja (Wiggins 2019, 33). Yksilöiden kuvallisesta ja tekstuaalisesta ilmaisusta tulee meemien tapauksessa siis heidän käyttäytymisensä jatke, jota voidaan kutsua ideologiseksi toiminnaksi. Toisin sanoen, yksilö tekee siis semioottisia valintoja ollessaan joko samaa tai eri mieltä internet-meemin viestin kanssa. Jakaminen, tykkääminen, kommentointi tai meemin muokkaaminen myös auttaa ideologisen toiminnan lietsomisessa. (Wiggins 2019, 34.) #Meiwithhongkong-meemikampanjassa korostuu ideologinen toiminta, joka on selkeästi huomattavissa jo kampanjan aloittaneesta Reddit-keskustelusta. Meeminikkarit ajavat tätä ideologiaa kampanjassaan ja käyttävät visuaalisen retoriikan taktiikoita argumenttien valjastukseen.

Meemejä tutkinut Xiao An Mina (2019, 3) huomauttaakin, että osa meemikampanjoiden suosiota piilee tavassa, jolla ne on järjestetty sosiaalisessa mediassa. Useissa kiinalaisissa meemikampanjoissa niistä vastaavat henkilöt ovat antaneet selkeät osallistumisohjeet ja tarjonneet keskustietopankin, johon on tallennettu meemien pohjana käytettäväksi tarkoitettuja kuvia. Samankaltainen järjestäytyminen oli myös amerikkalaisen vuonna 2015 käynnistyneen syrjimisen vastaisen Black Lives Matter -liikkeen suosion takana (Miltner 2017, 422). Myös #meiwithhongkong-meemikampanjassa on havaittavissa piirteitä samanlaisesta järjestäytymisestä Reddit-keskustelupalstalla. Redditin käyttäjät myös pohtivat keskustelussa, millaisia komponentteja meemeihin kannattaisi lisätä, jotta niistä saataisiin voimakkaampia.

Visuaalisen retoriikan analyysin tarkoituksena on siis valottaa ideologiaa kuvan takana ja sen myötä paljastaa keinot, joilla kuvan argumentit on luotu (Huntington

---

⁶ Doge-meemissä esiintyy värikkäällä Comic Sans -fontilla kirjoitettua huonoa englannin kieltä ja kuva shiba inu -rotuisesta koirasta. Tekstit ovat usein hyvin yksinkertaisia, ja tavallisimpia meemissä käytettyjä sanoja ovat wow, such, very, much ja so. (Know Your Meme 2014.)

2016, 78). #Meiwithhongkong meemejä tutkiessani tavoitteenani on siis selvittää argumenttien paljastamisen avulla, millaista poliittista agenda ne ajavat ja mitä ideologioita niiden taustalla mahdollisesti vaikuttaa. Meemikampanjan aloittaneesta Reddit-keskustelusta käy jo ilmi, että #meiwithhongkong-meemeillä on selkeä päämäärä, jota ne pyrkivät ajamaan. Keskustelun mukaan tarkoitus on saada Kiina sensuroimaan videopeli Overwatch, mikä johtaisi Blizzardin tapauksessa merkittävään asiakaskatoon. #Meiwithhongkong-meemit myös ajavat Hongkongin luovutuslakimielenosoittajien asiaa, mikä tekee niistä entistä vahvemmin poliittisia. #Meiwithhongkong-tapauksessa kyse on päällisin puolin pelimaailman kiistasta, joka asettaa vastakkain pelaajat ja fanit sekä peliyhtiön, mutta sen juuret ovat kuitenkin syvemmällä Hongkongin mielenosoituksissa ja poliittisissa suhteissa.

Kiinalaisia meemejä sensuurin kontekstissa tutkinut Xiao An Mina (2012, 362) toteaa, että autoritaarisessa ympäristössä meemit mahdollistavat poliittisen kritiikin ilmaisemisen raskaasta sensuurista huolimatta. Meemien on esimerkiksi Kiinassa katsottu uhmaavan nykyistä hallintoa, haastavan hegemonista mediaympäristöä, horjuttavan autoritaarisia diskursseja ja tarjoavan välineen sekä koomiselle kritiikille että tunteelliselle katarsikselle (Gong & Yang 2010, 4). Myös Limor Shifmanin mukaan poliittiset meemit Kiinassa ovat voimakas julkisen kriitikin ja epäluottamuksen ilmaisun muoto, joka on paljon muuta kuin vain vihan ja turhautumisen kanavointia (Shifman 2014, 144). Kun meemien jakaminen muuttuu rituaaliksi hallitusta kritisoivien kesken, tulee niistä tärkeitä työkaluja poliittisille toisinajattelijoille. #Meiwithhongkong-kampanjassa pyritään käyttämään hyväksi autoritaarisen valtion, eli tässä tapauksessa Manner-Kiinan, rajoitettua sananvapautta internetissä. Vaikka Hongkongissa on näennäinen sananvapaus, #meiwithhongkong-meemit operoivat ikään kuin kahden maailman rajalla. Niiden on tarkoitus vastustaa Manner-Kiinan valtaa ja luovutuslakimuutosta, mutta ajaa Overwatch-peli maassa sensuuriin.

3.3. Visuaalinen aineisto retoriikkana

Meemejä on tärkeä tutkia nimenomaan visuaalisena retoriikkana niiden sisältämien monimutkaisten argumenttien ja tulkintaa vaativien semioottisten merkkien vuoksi. Termi retoriikka juontaa juurensa antiikin Kreikkaan, ja sitä on alun perin käytetty kuvaamaan yksinkertaisesti kommunikaatiota. Kielitieteessä sillä kuitenkin tarkoitetaan oppia kielenkäytön keinoista, joilla tietoisesti pyritään vaikuttamaan yleisöön. Retoriikalle ominaista onkin kielellisen vaikuttamisen lisäksi suostuttelevuus. Retorisen analyysin tavoitteena on tunnistaa ja eritellä erilaisia retorisia keinoja, joiden varaan tekstin argumentit rakentuvat. (Foss 2005, 141.)

Visuaalinen retoriikka sen sijaan tarkoittaa visuaalisen kuvaston tutkimista retoriikan tutkimuksen viitekehyksessä. Visuaalinen retoriikka on siis retoriikan – hyvin vanhan tieteenalan – uudempi haara, joka painottaa myös muiden kuin kielellisten symbolien tarkastelua retoriikan tutkimuksessa. Uusimpien määritelmien mukaan visuaalinen retoriikka tarkoittaa sitä, että ihmiset vaikuttavat toistensa ajatteluun ja käyttäytymiseen erilaisten symbolien strategisella käytöllä. Retoriikan uudemmat määritelmät ovat siis ottaneet myös huomioon muun muassa sosiokulttuuriset seikat, jotka vaikuttavat merkityksien luomiseen. (Foss 2005, 141.) Visuaalista retoriikkaa tutkineen Sonja Fossin mukaan termillä visuaalinen retoriikka on nykyään kaksi eri merkitystä retoriikan alalla: sitä käytetään tarkoittamaan sekä visuaalista objektia että visuaalisen aineiston tutkimusta. Se siis voi olla joko tuote, jonka yksilö luo kommunikoidakseen tai näkökulma, jota tutkija käyttää tutkiessaan symbolisia prosesseja, joilla kuvat kommunikoivat. (Foss 2005, 143.)

Vaikka retoriikan ja visuaalisten symbolien välillä vallitseekin tietty hengenheimolaisuus, visuaalisen kuvaston liittäminen retoriikkaan ei ole ollut saumatonta, ja sen relevanttiutta on usein kyseenalaistettu. Retoriikan tutkimuksen varhaisista vuosista lähtien diskursiiviset rakenteet ja teoriat ovat nauttineet ideologisesta hegemoniasta ja rajoittaneet tutkimuksen kenttää koskemaan pelkästään kielitieteen tuotteita. Ne ovat lisäksi antaneet vaikutelman, että visuaaliset symbolit eivät ole yhtä merkityksellisiä. Koska retorinen teoria perustuu melkein kokonaan

diskurssin tutkimukselle, retoriikan tutkijoilta usein puuttuu ymmärrys käytännöistä, joilla merkitystä luodaan visuaalisissa tuotoksissa. (Foss 2014, 304.) Fossin (2014, 304) mukaan visuaalisen retoriikan tutkimus haastaa ja kyseenalaistaa retoristen teorioiden kielitieteelliset rajat ja tarjoaa holistisemman kuvan symbolien käytöstä. (Foss 2014, 304.) Visuaalisen kuvaston tutkimus retorisesta näkökulmasta tarjoaa lisäksi näkymän niihin ihmisten kokemuksiin, joita ei voida saavuttaa kieleen sovellettavan diskurssianalyysin avulla. Muun muassa kokemukset, jotka ovat avaruudellisia, non-lineaarisia, moniulotteisia ja dynaamisia, voivat ilmetä vain visuaalisen kuvaston tai muiden ei-diskursiivisten symbolien kautta. (Foss 2005, 143.) Kuvat muodostavat suuren osan retorisesta ympäristöstämme, ja niillä on nykyään käytössään sama valta kuin muodollisella puheella oli aikanaan. Jos retoriikan tutkimus rajoitettaisiin pelkästään verbaalisiin symboleihin, tutkittaisiin vain murto-osaa niistä symboleista, jotka päivittäin vaikuttavat yksilöihin ja yhteiskuntaan. (Foss 2005, 142.)

Viime aikoina visuaalisen retoriikan tutkimus on kuitenkin alkanut kukoistaa ja retoriikan tutkijat ovat alkaneet enenevässä määrin kiinnittää huomiota visuaaliseen retoriikkaan liittyviin kysymyksiin. Tämä johtuu siitä, että visuaalinen kuvasto vaikuttaa vahvasti nykykulttuuriimme ja on yleensä hyvin läpitunkevaa. (Foss 2005, 142.) Kuvien, piirrosten, taulukoiden ja liikkuvan kuvan analysoinnin kautta tutkijat yrittävät päästä selville, kuinka visuaalisia elementtejä käytetään, kun yritetään vaikuttaa ihmisten asenteisiin, mielipiteisiin ja uskomuksiin (Blair 2004, 50). Näihin visuaalisiin tuotoksiin voi nykyään lukea myös meemit.

Visuaalista retoriikkaa tutkineen Sonja Fossin mukaan visuaalisen objektin tulee täyttää kolme kriteeriä, jotta se voi olla visuaalista retoriikkaa. Ensiksi, jotta kuva voisi olla visuaalista retoriikkaa, sen tulee olla symbolinen. (Foss 2005, 145.) Symbolinen kuva on semiootikko C.S. Peircen merkkiteorian mukaan tunnistettavissa vain jaetun, opitun visuaalisten merkkien koodin avulla ja luonteeltaan hyvin abstrakti. Sen merkitys riippuu hyvin paljon katsojan omasta tulkinnasta. (Hill & Helmers 2004, 16.) Esimerkiksi stop-merkin värillä ja muodolla ei ole luontaista suhdetta auton pysäyttämiseen. Sen on kehittänyt ihminen, jolla on ollut tarve ohjata liikennettä, ja näin punavalkoinen väri ja kahdeksankulmainen muoto ovat saaneet

symbolisen merkityksen. Stop-merkin voidaan näin katsoa olevan visuaalista retoriikkaa, sillä se käyttää mielivaltaisia symboleja yleisölle kommunikoimiseen.

Toiseksi, ollakseen visuaalista retoriikkaa, kuvan tulee olla ihmisen muokkaama. Ihmiset ovat visuaalisen retoriikan kehittämiseen osallisia muun muassa silloin, kun he osallistuvat kuvan luomiseen esimerkiksi maalaten tai valokuvaten. (Foss 2005, 144.) Kuvaa luodessaan tekijän tulee tiedostaa kommunikoivansa sekä valita tietoisesti kuvan ominaisuudet, kuten väri, muoto ja koko. Puu esimerkiksi ei ole visuaalista retoriikkaa itsessään, mutta kun ihminen tuo puun sisään symboloimaan joulua, muuttuu se visuaaliseksi retoriikaksi. Visuaalinen retoriikka siis vaatii Fossin mukaan (2005, 144) ihmisen väliintulon joko luomisen tai tulkinnan prosessissa. Visuaalista retoriikkaa mainonnassa tutkinut Scott (1994, 253) vahvistaa Fossin kannan ja toteaa myös, että visuaalisen viestin taakse piilotettu retorinen aikomus rakentuu yleensä tiettyjen kuvitustyylien ja sijoittelun varaan.

Kolmanneksi, jotta kuva voisi olla visuaalista retoriikkaa, sen tulee olla esitetty yleisölle kommunikaatitarkoituksessa. Visuaaliset elementit yleensä järjestetään kuvaan yleisön kanssa kommunikoimista silmällä pitäen, eli edelliseen kohtaan viitaten visuaalinen retoriikka tuotteena on värien, muotojen ja muiden elementtien tarkoituksenmukaista järjestelyä ja tuotantoa yleisön kanssa kommunikointia varten. Näin kuva muuttuu kommunikoivaksi viestiksi. (Foss 2005, 145.) Ne elementit, jotka muodostavat kuvan ovat sosiaalisesti, poliittisesti ja kulttuurisesti rakentuneita, ja näin sama kuva saattaa edustaa eri retorisia merkityksiä yleisöstä riippuen. Viestin lähettäjän tulisi siis valita ja järjestää elementit kuvaan siten, että saavutetaan halutut retoriset vaikutukset ja viesti voidaan välittää tarkasti tiettyyn yleisöön, yhteiskuntaan tai kulttuuriin kuuluville henkilöille. Foss korostaa kuitenkin, että jos merkkiä tarkastelevalla henkilöllä ei ole suhdetta kuvaan, viesti jää välittymättä halutulla tavalla. (Foss 2005, 145.)

Myös Linda Scottin mukaan retoriikka kehystää viestin lähettävän osapuolen yrityksenä vaikuttaa yleisöönsä. Lähettäjä siis luo viestin tietoisena yleisön mahdollisesta reaktiosta siihen. Lähettäjä myös usein käyttää hyväkseen useita eri konventioita, jaettua tietoa ja yhteisiä kokemuksia. (Scott 1994, 252.) Vastaanottaja

käyttää tätä samaa jaettua tietoa hyväkseen tulkitessaan viestin eli kulttuurinen tietämys siis tarjoaa pohjan vuorovaikutukselle ja suostuttelulle.

#Meiwithhongkong-meemit täyttävät nämä visuaalisen retoriikan kriteerit. Meemikampanjan meemit ovat symbolisia, sillä sen sijaan, että ne esittäisivät pelkästään sarjakuvahahmoa, jolla on yllään erinäisiä asusteita, kätkeytyy niihin useampia eri merkityksiä. Kuvissa merkkeihin on liitetty toisia merkkejä, mikä saa ne kommunikoidaan. #Meiwithhongkong-meemit ovat myös internetin käyttäjien muokkaamia, mikä tekee niistä ihmisen tuotoksia. Käyttäjät ovat osallistuneet meemien luomiseen muun muassa kuvanmuokkauksilla tai digitaalisilla piirroksilla. Meemikuvat on myös esitetty yleisölle kommunikaatitarkoituksessa, sillä kampanjalla on selkeät tavoitteet. Sekä Fossin että Scottin teorioissa korostuu lähettäjän ja vastaanottajan yhteisen tietämyksen merkitys viestin lähettämisessä ja tulkinnassa. Molempien mukaan viestin lähettäjä on aktiivinen toimija, joka ottaa yleisön huomioon ja asettelee kuvaan elementit siten, että vastaanottajan on helppo tulkita välitetty viesti. Kun kulttuurinen tietämys tarjoaa pohjan suostuttelulle ja argumenttien valjastamiselle, tulee symbolien ja intertekstuaalisuuden tulkitsemisesta avain meemin merkityksen ymmärtämiselle.

Visuaaliset tuotteet ovat Linda Scottin (1994, 252) mukaan esimerkiksi mainokset, joiden on aiemmin katsottu olevan vailla vaikutusta tai todellista informaatiota, ovatkin uuden retorisen teorian mukaan monimutkaisia argumentteja. Visuaalinen retoriikka siis ymmärtää tekstin varta vasten luotuna, suostuttelevana merkityksen rakentajana (Foss 2014, 304). Retoriikassa argumenttia, joka esitetään kuvainnollisessa muodossa, kutsutaan troopiksi. Troopin tarkoituksena on esittää ehdotus uudella tavalla, jolloin yleisö alkaa ajatella tuttuja asioita uusista näkökulmista. Trooppia tulkitakseen katsojan tulee käsittää kuva kuvainnollisena kommunikaationa suoraviivaisen representaation sijaan. (Scott 1994, 254) Visuaalisen retoriikan kuvastossa voidaankin kuvan eri elementtien asettelulla ja symbolien käytöllä muodostaa erilaisia trooppeja. Jotta trooppeja ja kuvien rakentamia merkityksiä voitaisiin tulkita, tulee niitä tarkastella semioottisen kehyksen kautta.

3.4. Visuaalisen retoriikan analysointi semiotiikan keinoin

Bradley Wigginsin (2019, 12) mukaan intertekstuaalisuus ja semioottiset elementit ovat keskeisessä asemassa kuvameemin merkitysten ja ideologioiden paljastamisessa. Wiggins myös lisää, että semiotiikan suhde intertekstuaalisuuteen usein liittyy kun on kyse siitä, miten merkitys rakentuu ja miksi. Ideologinen toiminta näyttäytyy hänen mukaansa ikään kuin semioottisten ja intertekstuaalisten valintojen tapaamispaikkana, joiden kautta meemien merkitys rakentuu, ja joiden avulla meemit leviävät internetissä. (Wiggins 2019, 12.) Tässä tutkielmassa olen aineiston valinnan myötä päättänyt keskittyä semioottisista piirteistä nimenomaan meemien symboliikkaan merkityksen rakentumisessa. #Meiwithhongkong-meemeissä symboliikka ja intertekstuaalisuus kietoutuvat yhteen ja tukevat toinen toistaan meemien visuaalista retoriikkaa rakentaessaan.

Visuaalinen retoriikka onkin tieteenalana vahvasti yhteydessä semiotiikkaan, joka keskittyy merkkien ja symbolien, ja niiden merkitysten tutkimiseen. Semiotiikka tieteenalana pohjautuu alun perin Ferninand de Saussuren ja Charles Sanders Peircen työlle, ja pääasiassa se tutkii kuinka merkitys rakentuu ideoissa, objekteissa ja ihmisissä. Semiotiikka on siis teoreettinen lähestymistapa merkkien ja niiden toimintatapojen tarkasteluun (Fiske 1990, 41). Visuaalisen retoriikan, kuten myös semiotiikan, tavoite on tarjota yleispätevä analyysikehys, joka auttaa tutkijoita purkamaan kuvaan sisällytetyt merkitykset. Tulkinnan perusmetodi juontaa juurensa semiootikko Roland Barthesin vuonna 1964 julkaistuun artikkeliin *The Rhetoric of the Image*. Barthes tutkii artikkelissaan kuvien semioottista luonnetta ja tapoja, joilla kuvan kautta välitetään tiettyjä viestejä. Hän ottaa työssään huomioon myös muut merkkisysteemit, kuten kuvat, nonverbaalisen kommunikaation ja jopa äänet. Barthes osoittaa, että viestit, joita välitetään kuvien kautta, usein sisältävät koodattuja ja ei-koodattuja kielitieteellisiä viestejä. (Barthes 1964.)

Kuvien retoriikkaa muun muassa mainonnassa tutkinut Jacques Durand (1970) on samaa mieltä Barthesin kanssa siitä, että mainoskuva koostuu kahdesta tasosta: denotaatiosta ja konnotaatiosta. Denotaatio on suora ja kirjaimellinen merkitys, jonka

merkki sen katsojalle antaa. Se on kuvaus tai esitys merkitystä. Konnotaatio taas on merkitys, jonka objekti itsessään herättää ja mitä se symboloi subjektiivisella tasolla. Barthesin mukaan konnotaatio heijastelee kulttuurisia merkityksiä, mytologioita ja ideologioita. Konnotaatio rakentuu eletyille kokemuksille ja toistetuille yhteyksille, joita vallitsee merkin ja sen objektin välillä. Barthesin teorian mukaan on olemassa ensimmäinen ja toinen merkityksen taso. Denotaatio on tämän prosessin alkupiste, josta merkityksenanto siirtyy toiselle tasolle, jossa konnotaatio antaa merkille laajemman merkityksen. (Moriarty 2004, 231.)

Denotaatiota ja konnotaatiota molempia käytetään visuaalisessa kommunikaatiossa. On selvää, että ikoninen kuva, kuten muotokuva, on denotaatio. (Moriarty 2004, 231.) Mainonnassa sen sijaan usein käytetään visuaalisten viittausten avulla konnotaatioita, joiden avulla suurin osa viesteistä välittyy. Ne ikään kuin hienovaraisella tavalla laajentavat denotaation antamaa yksinkertaista merkitystä. (Moriarty 2004, 232.) Tätä samaa teoriaa voidaan soveltaa myös meemien tutkimiseen. Ne yleensä heijastelevat kulttuurisia merkityksiä ja ideologioita erilaisten viittausten avulla, ja näin antavat kuvalle uusia merkityksiä.

Myös muun muassa tulkitsevaa semiotiikkaa tutkinut Umberto Eco ehdottaa, että merkkien hyödyllisyys piilee niiden kyvyssä välittää tietoa. Econ mukaan merkki muistuttaa elettä tai osoitusta merkityksen suuntaan, ja se yleensä syntyy kommunikaation prosessissa, jonka tarkoituksena on representoida jotain tai paljastaa objektin todellinen luonne. (Eco 1984, 16.) Hän siis myös pohjaa työnsä muun muassa C.S. Peircen ja Ferninand de Saussuren teorioille. Tutkielmassani aion käyttää näistä merkkiteorioista C.S. Peircen merkkiteoriaa ikonista, indeksistä ja symbolista.

3.4.1. Ikoni, indeksi ja symboli

1800-luvun loppupuolella filosofi Charles Sanders Peirce esitteli merkeistä ja representaatiosta teorioita, jotka edelleen vaikuttavat retoriikan tutkijoihin. Peircen teorialat pohjautuivat filosofi John Locken esseeseen *An Essay Concerning Human Understanding* (1689), jossa Locke pohdiskelee kokemuksen vaikutusta ihmismieleen

ja siinä syntyneisiin ideoihin. Peircen tuomio oli fenomenologinen: asiat esiintyvät todellisuudessa sen ulkopuolella, mitkä käsityksemme tai ajatuksemme niistä ovat. Semiotiikan isäksikin kutsutun C.S. Peircen merkkiteorian perustana onkin kolme aspektia: ulkomaailmassa olemassa oleva objekti, johon merkki viittaa, merkki itse eli representamen ja toisen asteen merkki, jota kutsutaan nimellä interpretantti. Se kehittyy kuvan vastaanottajan alitajunnassa seuraten ensiksi mainittua merkkiä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kyseessä on tajunnan sisäinen tapahtuma, eikä niinkään tulkitseva henkilö. (Tarasti 1990, 29.)

Peircen mukaan koko kulttuuri koostuu loputtomasta interpretanttien ketjusta, sillä jos haluamme määritellä tietyn merkin, on viitattava toiseen merkkiin, joka puolestaan viittaa kolmanteen ja neljänteen ja niin edelleen. Peirce etenee teoriassaan vielä pidemmälle soveltaen kolmea peruskategoriaa: merkkiä suhteessa objektiinsa, merkkiä suhteessa itseensä ja merkkiä suhteessa interpretantteihin, joissa kussakin ilmenee kolme alalajia. Peircen teorian tunnetuin osuus, ja osuus, jota aion käyttää tutkielmani pohjana, on merkki suhteessa objektiinsa. Tämä osuus koostuu ikonista, indeksistä ja symbolista. (Tarasti 1990, 30.)

Ikoni, indeksi ja symboli ovat kolme pääkategoriaa, joihin tunnistettavat visuaalisten viestien piirteet voidaan jakaa. Ikonit tai ikoniset merkit muistuttavat muita tunnettuja elementtejä tai asioita. Ikoni voi olla abstrakti tai esittävä, mutta sillä on yleensä luonne, joka tekee siitä merkittävän. (Hill & Helmers 2004, 15.) Esimerkiksi lomakuva tai kuva sarjakuvahahmosta ovat ikoneita, mutta myös lyijykynällä paperille vedetty geometrinen viiva. Objektiin ei tarvitse olla olemassa, sillä on helppoa esimerkiksi esittää kuva avaruusoliosta tai aurinkokunnasta, vaikka emme olisi nähneet kumpaakaan. Ikonilla ei siis Peircen mukaan ole dynaamista yhteyttä objektiin, jota se representoi, vaan se sattuu vain muistuttamaan sitä. (Peirce 1998, 9.)

Indeksit tai indeksiset merkit taas perustuvat visuaalisen johtolangan, jäljen tai muun elementin ymmärtämiselle. Ne kertovat edeltävästä toiminnasta tai prosessista, jota ei ole enää nähtävissä. (Peirce 1998, 9.) Esimerkiksi renkaanjäljet hiekassa voidaan lukea indeksisiin merkkeihin, sillä ne osoittavat auton juuri kulkeneen tiellä. Samoin esimerkiksi savu on tulen merkki eli myöskin indeksi. Indeksiksi riippuu siis objektin

olemassaolosta, joka on jättänyt jäljen. Tällöin indeksisellä kuvalla on eksistentiaalinen suhde objektiinsa, ja se usein herättää katsojassa muiston samankaltaisesta objektista. Indeksinen merkki on fyysisesti yhteydessä objektiin, ja ne muodostavatkin luonnonmukaisen parin. Tämän yhteyden muodostamisessa ei tulkitsevilla mielellä kuitenkaan Peirceen mukaan ole mitään tekemistä, paitsi yhteyden huomaaminen. (Peirce 1998, 9.) Savun lisäksi toinen klassinen esimerkki indeksisestä merkistä on luodinreikä. Tulkitsija huomaa reiän ovesa ja assosioi reiän mielessään muihin reikiin, mutta ei objektiin eli luotiin, joka reiän on tehnyt, koska objekti eli luoti ja ase ovat poissa. Indeksillä siis osoittaa, mutta ei kerro. (Hill & Helmers 2004, 16.)

Symbolit tai symboliset merkit ovat tunnistettavissa vain jaetun ja opitun visuaalisten merkkien koodin avulla. Symboli on siis Peirceen mukaan kolmesta merkkityypistä kaikkien abstraktein, ja sen merkitys riippuu hyvin paljon katsojan omasta tulkinnasta, joka saa symbolisen merkin eloon. (Hill & Helmers 2004, 16.) Ilman tulkitsevaa mieltä symbolin ja merkityksen välistä yhteyttä ei olisi olemassa. Symboli ei siis viittaa mihinkään tiettyyn asiaan, vaan paljastaa sen luonteen (Peirce 1998, 9). Termiä symboli voidaan käyttää mistä tahansa asiasta, joka toimii sanaan tai kuvaan liitetyn idean paljastamisessa. Se ei siis itsessään identifioi näitä asioita tai toimi niiden osoittajana, vaan sen sijaan se olettaa, että pystymme kuvittelemaan nämä asiat ja yhdistämään sanan niihin. (Peirce 1998, 9.)

Nämä kolme visuaalisten merkkien tyyppiä yhdessä tai erikseen muodostavat visuaalisten viestien perustan. Peirceen erottelu on hyödyllinen retoriikan tutkijoille, sillä sen varaan perustuu muodollinen terminologia koskien eri tyyppisiä kuvien merkkijärjestelmiä aina esittävästä kaaviomaiseen ja allegoriseen merkkijärjestelmään (Hill & Helmers 2004, 15). Tämä merkkien kolmikko – ikoni, indeksi ja symboli – ei ole asteittainen tai hierarkkinen, vaan pikemminkin jokainen termi kuvaa tapaa, jolla kuvia voidaan ymmärtää. Jotta voisin purkaa tarkemmin #meiwithhongkong-meemien merkityksiä ja tutkia niiden argumentteja tarkemmin, aion soveltaa siis pääosin symbolisiin merkkeihin perustuvaa tapaa ymmärtää kuvia. Semiotiikasta kirjoittaneen Eero Tarastin (1990, 30) mukaan on kuitenkin harvinaista kohdata merkkiä, joka edustaisi puhtaasti yhtä näistä lajeista eli olisi vain ikoni, indeksi tai

symboli. Usein ne ovat olemassa toisiinsa sekoittuneina. Tarastin mukaan esimerkiksi pääkallon kuva pullon kyljessä on ensinnäkin ikoni, eli pääkallo on pääkallon kaltainen, indeksi eli merkki tarkoittaa vaaraa ja symboli, eli kuoleman vertauskuva. (Tarasti 1990, 30.) #Meiwithhongkong-meemeissä esiintyvistä merkeistä useat ovatkin nimenomaan toisiinsa sekoittuneita ikoneita, indeksejä ja symboleita.

Mainoskuvien visuaalista retoriikkaa tutkinut Linda Scott (1994, 253) väittää myös C.S. Peircen teoriaan perustuen, että visuaaliset elementit muodostavat symbolisen järjestelmän. Hänen mukaansa symbolia käytetään tässä kontekstissa hyvin yleisenä terminä, sillä se kattaa kaiken kirjeistä ja sanoista teksteihin ja kuvista karttoihin. Tämä tekeekin kaikista kuvista symbolista informaatiota ja viestejä, joita pitää tulkita kognitiivisesti monimutkaisin opituin kuvallisin skeemoin. (Scott 1994, 253.)

Visuaaliset objektit, kuten kaikki olemassa olevat kommunikaation tavat, ovat siis Scottin mukaan merkkijärjestelmiä. Hän huomauttaa, että monet muinaiset kirjoituksen muodot ovat olleet kuvamuodossa puhutun kielen äänteiden koodittamisen sijaan. Muun muassa egyptiläiset hieroglyfit ja kiinalaiset kirjoitusmerkit ovat järjestelmiä, joissa objektien konventionaalisia representaatioita käytetään niiden merkitsemiseen. Tällaiset kielijärjestelmät ovat kuitenkin hyvin rajoittuneita. Pystyäkseen kommunikoimaan muun muassa määreistä, toiminnasta ja konsepteista, tulee kuvakirjoituksen samanaikaisesti kontekstualisoida ja tyyliellä kuvia. Näin systeemistä tulee pelkkien konkreettisten viittausten sijaan monitahoista kommunikaatiota. Linda Scottin mukaan hänen tutkimansa mainokset toimivat samalla tavalla. Tyyliä, kontekstia ja näkökulmaa vaihdellen, ja muihin teksteihin ja systeemeihin viitaten kuvat pystyvät välittämään monimutkaisinkin retorisen viestin. (Scott 1994, 264.) Sama pätee myös meemeihin. Ne ovat kykeneväisiä välittämään retorisia viestejä ja argumentteja käyttäen hyväkseen viittauksia muihin teksteihin ja katsojan tulkintaa vaativia merkkejä. Tiettyjen objektien samanaikainen läsnäolo saattaa viitata konseptiin tai toiseen tekstiin.

3.4.2. Intertekstuaalisuus

Symbolien käytön lisäksi yksi tavoista, joilla meemikuvat kommunikoivat on

intertekstuaalisuus, eli toisiin kuviin viittaaminen ja niiden tunnistaminen. Suurin osa meemien vaikuttavuudesta piileekin niiden intertekstuaalisessa luonteessa, jonka avulla ne ottavat kuvia vallalla olevista mediarakenteista, rinnastaen ja remiksaten niitä luodakseen uusia merkityskerroksia. (Huntington 2016, 79.) Tekstin ja kuvan rinnastus tai useat eri kuvat ja niiden väliset mielleyhtymät muodostavat meemin argumentin. Intertekstuaalisuus käyttää usein mukaelman, kierrättämisen, parodian, pastissin, simulaation tai omimisen keinoja, jotka ovat avainasemassa meemien eetoksessa. (D'Angelo 2009, 33.) Siten intertekstuaalisuus ja visuaaliset vihjaukset ovat avainasemassa rakentamassa meemin retorista voimaa, ja siksi niitä tulisikin tarkastella meemien retorisessa analyysissä (Huntington 2016, 80).

Intertekstuaalisia viittauksia käytetään siis visuaalisena keinona, jolla katsoja vedetään mukaan argumentin luomisprosessiin kognitiivisten mielleyhtymien kautta. Usein katsojan tulee tehdä itse olemassa olevan tiedon pohjalta päätelmiä täydentääkseen ne kohdat, joita kuvissa ei suoraan kerrota. (Huntington 2017, 21–22.) Koska meemit ovat visuaalisia ja intertekstuaalisia, katsojan tulee pystyä yhdistämään erillisiä asioita ja teemoja tajutakseen vitsin tai argumentin. Nämä tulkinnat voivat olla sellaisen järjelyn tulosta, missä yksilö pyrkii tulkitsemaan viestin niin, että se tukee hänen aiempia uskomuksiaan ja näkemyksiään. (Huntington 2017, 59.)

Kuvan katsoja tai lukija onkin tässä viittauksen rakentamisen prosessissa aktiivinen toimija. Jos katsoja ei ole tietoinen kuvan edeltäjistä tai ei tunnista intertekstuaalista viittausta, kuvalla on todennäköisesti eri merkitys tai ei merkitystä lainkaan. (Hill & Helmers 2004, 5.) Samaan johtopäätökseen tulivat myös visuaalista retoriikkaa tutkineet Sonja Foss ja Linda Scott, joiden mukaan kuvan visuaaliset elementit valitaan lähettäjän ja vastaanottajan yhteisen kulttuurisen tietämyksen pohjalta, mikä edesauttaa viestin välittymisessä ja merkitysten tulkinnassa (Foss 2005; Scott 1994). Väitetään, että lukijat tai katsojat kokevat uuden tekstin aina suhteessa aiemmin lukemiinsa tai katsomiinsa teksteihin. Kuitenkin monet kokevat tekstit itsenäisinä yksikköinä, vailla ymmärrystä siitä, miten suhteuttaa ne muihin teksteihin. Ihmisen tulee siis oppia näkemään merkitykselliset yhteydet tekstien välillä. Vain näin he voivat ikään kuin päivittää aiempaa tietouttaan. (D'Angelo 2009, 44.)

Useiden lähteiden mukaan termin intertekstuaalisuus keksi alun perin Julia Kristeva, ja esimerkiksi teoksessaan *Revolution in Poetic Language* (1984) Kristeva määrittelee intertekstuaalisuuden yhden merkkijärjestelmän rinnastamiseksi toiseen merkkijärjestelmään. Kristeva mainitsee, että kaikki tekstit muodostuvat lainauksista, ja kaikki tekstit ovat vain muunnoksia toisista teksteistä. Toisin sanoen, jokainen teksti yhdistyy muihin teksteihin sitaattien, lainausten, viittausten, muunnosten, parodian, pastissin tai imitaatioiden kautta. Kaikki tekstit ovat siis keskustelelevassa suhteessa muihin teksteihin. Intertekstuaalisuus siis kuvailee suhteita, joita vallitsee tekstien välillä. Intertekstuaalisuudella on myös eri moodeja ja strategioita. (D'Angelo 2009, 33.)

Intertekstuaalisuuden ja retoriikan suhdetta tutkinut Frank D'Angelo (2009, 34) on kehittänyt teorian intertekstuaalisuuden eri moodeista. Hänen mukaansa intertekstuaalisuuden ensimmäinen moodi on sovitus, eli sanakirjan mukaan kompositio, joka on järjestelty uudelleen. Tässä intertekstuaalisuuden moodissa taiteellinen materiaali vaihtaa usein paikkaa paikkaa genrestä toiseen. (D'Angelo 2009, 34.) Intertekstuaalisuuden toinen moodi on retro, tai kierrättäminen. Retro liitetään usein vahvasti nostalgiaan ja menneisyyden haikailuun. Termi kierrättäminen taas viittaa teoksen kunnostamiseen tai muokkaamiseen uuteen käyttötarkoitukseen. Kierrättäminen ja retro eivät siis olekaan intertekstuaalisuuden kontekstissa pelkkää imitointia, vaan usein kierrättäminen tehdään ironisesti. (D'Angelo 2009, 35.) Intertekstuaalisuuden kolmas moodi on Angelon mukaan omiminen eli materiaalin omaan käyttöön ottaminen ilman lupaa (D'Angelo 2009, 36).

Neljäs intertekstuaalisuuden moodeista on parodia, joka tarkoittaa teosta, joka imitoi toista teosta tai taiteilijan tyyliä asettaen sen naurunalaiseksi (D'Angelo 2009, 37). Viides moodi taas on pastissi, joka tarkoittaa, että teos koostuu useasta eri lähteestä lainatuista osasista, aineksista tai teemoista (D'Angelo 2009, 39.) Kuudes ja viimeinen intertekstuaalisuuden moodeista on simulaatio. Simulaatio tarkoittaa toisen teoksen tai objektin ulkoisten ominaisuuksien omaksumista usein harhaanjohtamisen tarkoituksessa. (D'Angelo 2009, 41.) #Meiwithhongkong-meemien tapauksessa kyse on lähinnä pastissista eli D'Angelon teorian mukaan intertekstuaalisuuden viidennestä moodista. Käsittelemäni meemit koostuvatkin useasta eri lähteestä kootuista aineksista

ja osasista. Visuaaliseen retoriikkaan mukautettuna intertekstuaalisuus on yksinkertaisesti toisen visuaalisen komposition muodon ja sisällön lainaamista argumentin tulkinnan vahvistamiseksi (Barela 2013, 25).

Joskus poliittiset sarjakuvat, mainokset ja valokuvat sisältävät lainattuja teemoja, symboleja tai muita elementtejä kuuluisista kuvista. Esimerkiksi Michelangelon Aatamin luominen -maalauksesta tuttu sormenpäiden koskettaminen tai Rosenthalin kuva Iwo Jiman ylle nostetusta lipusta, voivat olla lainattuina romaanissa tai jopa ironisissa teoksissa, ja näin luoda visuaalisia metaforia, jotka taas puolestaan luovat uusia merkityksiä tai kerrostavat niitä. (D'Angelo 2009, 45.) Heidi Huntingtonin (2017, 10) mukaan meemien huumorin, visuaalisen luonteen ja käyttäjälähtöisen sisällön lisäksi intertekstuaalisuus antaa meemeille suostuttelevaa voimaa. Bradley Wiggins myös vahvistaa, että internet-meemin on mahdotonta olla olemassa viittaamatta myös johonkin muuhun kuin sen sisältöön (Wiggins 2019, 34).

Limor Shifmanin (2014, 150) mukaan meemin intertekstuaalisuus koostuu useammasta merkitysten kerroksesta, joita liitetään kuvaan, ja jotka lisäävät viestin monimutkaisuutta ja monitulkintaisuutta. Kuitenkin usein tekstiin liitetty viittaus on myös itsessään intertekstuaalinen. Intertekstuaalisuutta ei siis pidä käsittää vain yhteytenä muihin teksteihin pelkässä merkityksen lisäämisen tarkoituksessa. Sen sijaan, intertekstuaalisuus on merkityksellistä, kaikkialla läsnä olevaa ja väistämätöntä. Kaikki tekstit ovat intertekstejä: viittauksia muuhun sisältöön, lainauksia aiemmasta, vihjauksia, parodiaa, pastisseja, jotka tunkeutuvat kaikkialle. Tämä pätee myös Wigginsin mukaan internet-meemeihin (Wiggins 2019, 35).

3.4.3. Meemien visuaalisen retoriikan analysointi

Meemien visuaalista retoriikkaa tutkineen Heidi Huntingtonin (2013, 1) mukaan meemit ovat nykyajan vallankumouksellinen kommunikaation muoto, ja kuten edellä jo todettu, niiden tulkitsemiseen tarvitaan usein semiotiikan keinoja. Meemit ovatkin perusluonteeltaan suostuttelevia ja ne voidaan ymmärtää esittävänä diskurssina katsomalla niitä visuaalisen retoriikan linssin läpi. Perinteisesti retoriikan katsotaan olevan julkista, kontekstuaalista ja riippuvaista, ja samat piirteet usein löytyvät myös

meemeistä. (Huntington 2013, 1.)

Heidi Huntington on jakanut meemien tarkastelumenetelmät kolmeen eri kategoriaan: semioottiset, diskursiiviset ja visuaalista retoriikkaa painottavat tutkimusmenetelmät. Semioottisen analyysimenetelmän mukaan representaatiot tuottavat merkitystä merkkeinä, ja ne voidaan tulkita kulttuurisina myytteinä. Yleensä tässä tapauksessa tutkitaan merkkien ja koodien sekä merkitsijöiden ja merkittyjen suhdetta merkityksen luomisessa. Meemeissä voidaan keskittyä tyylillisiin seikkoihin ja tekstin ja kuvan suhteeseen merkityksen luojana. (Huntington 2013, 3.) Diskursiivisessa lähestymistavassa taas tiedon tuottaminen kielen keinoin välittyy historian ja kulttuurin kautta, joissa se ilmenee. Tällöin tutkitaan tiedon ja vallan suhdetta, ja historiallinen konteksti on tärkeässä osassa merkityksen luomisessa. Meemeissä keskitytään esimerkiksi siihen, kuinka ihmiset tuottavat merkityksiä, jotka ovat oleellisia kulttuurisen kontekstin kannalta, ja jotka siirtävät valtaa itselleen joukkotiedotusvälineiltä. (Huntington 2013, 3.)

Visuaalista retoriikkaa painottavassa tutkimusmenetelmässä keskitytään nimenomaan kommunikaatioon symbolisten prosessien kautta, joissa oletuksena visuaalisilla symboleilla on katsojiin suostutteleva vaikutus. Visuaalista retoriikkaa analysoitaessa tutkitaan tuotoksen luonnetta, funktiota ja määrittelyä, jotta saataisiin selville suostuttelevat elementit. Tutkimus keskittyy etenkin tuotoksen ja sen yleisöön kohdistuvien vaikutusten kuvaamiseen. (Huntington 2013, 3.) Tässä tutkielmassa käytänkin nimenomaan visuaalista retoriikkaa painottavaa tutkimusmenetelmää. Lainaan kuitenkin keinoja myös semioottisesta analyysimenetelmästä tarkastellessani meemeissä esiintyviä symbolisia merkkejä. Symbolisten merkkien tarkastelu meemien visuaalista retoriikkaa tutkittaessa on tärkeää, sillä visuaalisten argumenttien remiksaus on keskeistä retorille tai suostuttelevalle kommunikaatiolle, joka puolestaan on tyypillistä meemeille. (Edwards 2004, 180.)

Vaikka meemin erityinen estetiikka saattaa vaihdella, yhdistävä seikka on, että meemejä kiertää ympäri internetiä ja osallistujat tekevät oman osuutensa teeman mukaisesti muokatessaan toisia meemin piirteitä ja säilyttäessään toisia. Meemit ovat interdiskursiivisia punoessaan yhteen useita tekstejä ja kommentaareja

monimutkaisiksi kollaaseiksi. (Milner 2013, 2367.) Koska meemit niiden määritelmän mukaan luodaan usean yksilön luovan osallistumisen ja yhteistyön kautta, meemit ovat Shifmanin mukaan todellisuudessa olemassa vain suhteessa kokonaisuuteen (Shifman 2014, 72). Sen vuoksi meemejä voidaan pitää osallistavana toimintana, joka tuottaa tekstejä, joita voidaan puolestaan analysoida retoriikkana. Blakesleyn elokuvaretoriikan kaavaa soveltaen, meemit edustavat retorista tilannetta, jossa meemin luoja, meemi ja meemin kierrätyksessä muodostuva katsojan ja meemin välinen vuorovaikutus luovat yhdessä meemin merkityksen (Blakesley 2004, 115). Toisin sanoen, nämä elementit vastaavat perinteisen lähettäjän, viestin ja vastaanottajan sisältävän kommunikaatiomallin elementtejä. Kuitenkin, lähettäjän, viestin ja vastaanottajan lisäksi meemien retoriikka sisältää tapahtumien kontekstin ja tekstien lähteen, josta meemi ammentaa sisältönsä. Meemi on siis Heidi Huntingtonin mukaan näiden elementtien yhteenliittymä. (Huntington 2016, 80.)

Myös muut tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että konteksti tulee ottaa huomioon visuaalisen retoriikan tuotoksia tarkasteltaessa. Visuaalista retoriikkaa tutkinut Jens Kjeldsen (2000, 306) ehdottaa, että yksinkertaisen teoksessa esiintyvien kielikuvien analysoinnin sijaan tarkastelun tulisi koskea myös laajempaa kontekstia, jossa puhe on luotu. Näin on mahdollista etsiä tekstistä tehokkaammin suostuttelevia visuaalisen retoriikan merkkejä, löytää sen argumentatiiviset väitteet ja ymmärtää paremmin sen suostuttelevaa luonnetta. (Kjeldsen 2000, 306.) Kjeldsenin esimerkkiä seuraten, asettamalla meemit kontekstiin ja analysoimalla sekä niiden argumentteja että kielikuvia, on mahdollista tehdä merkityksellisiä johtopäätöksiä visuaalisesta retoriikasta sosiaalisissa liikkeissä. Tässä tapauksessa asetan #meiwithhongkong-meemit kontekstiin meemikampanjan alkuunpaneman Reddit-keskustelun kanssa. Kjeldsen myös väittää, että visuaalista poliittista retoriikkaa voidaan parhaiten analysoida käsittelemällä kuvassa esiintyviä suostuttelevia vihjeitä vallitsevan poliittisen tilanteen valossa (Kjeldsen 2000, 311). Tässä tapauksessa meemien vihjeet ja argumentit liittyvät pohjimmiltaan Hongkongin luovutuslakiehdotuksen vastaisiin mielenosoituksiin, joita vasten meemien visuaalista retoriikkaa on hedelmällistä peilata.

4. AINEISTON ANALYYSI

Jotta visuaalisen argumentin, symbolisten merkkien ja intertekstuaalisuuden yhteyttä sosiaalisessa liikkeessä voitaisiin tutkia paremmin, Heidi Huntingtonin (2016, 8) mukaan on hyödyllistä tehdä se tapaustutkimuksen kautta, joka havainnollistaa menetelmän. Tässä luvussa aionkin keskittyä visuaalisen argumentin sekä intertekstuaalisuuden ja symboliikan yhteyteen Hongkongin mielenosoitusten yhteydessä ilmenneiden #meiwithhongkong-meemien visuaalisen retoriikan rakentumisessa. Huntington korostaa, että kun analysoidaan visuaalista retoriikkaa, on myös hyödyllistä käyttää kehystä, jonka läpi tarkastellaan esitettyjä visuaalisia argumentteja (Huntington 2016, 84). Hongkongin protestiliikkeen yhteydessä virinnetä meemejä ja niiden argumentteja onkin hedelmällistä tarkastella vallitsevan poliittisen tilanteen kautta, jonka sisällä esiin nousevat myös Hongkongin ja Manner-Kiinan väliset suhteet.

Tässä luvussa aion ensin esitellä keräämästäni aineistosta poimimani viisi #meiwithhongkong-meemiä. Aion tarkastella jokaista meemiä erikseen ja eritellä ja tulkita niissä ilmeneviä symboleita ja intertekstuaalisia viittauksia, minkä jälkeen pyrin selvittämään niiden esittämät visuaaliset argumentit. Tämän jälkeen pyrin löytämään symbolien ja intertekstuaalisuuden käytöstä yhteisiä suuntaviivoja, ja selvittämään, millaiselle yleisölle argumentit on suunnattu.

4.1. Meemien esittely

4.1.1. Mei armeijan sotilaana -meemi

Meemissä (kuva 1.) esiintyy punaisella, Kiinan kansantasavallan lippua muistuttavalla taustalla piirretty Mein hahmo Kiinan sotilasunivormuun ja koppelakkiin puettuna. Hänen vyötäisiltään roikkuu asekotelo, jossa on Mein Overwatch-pelissä käyttämiä aseita. Mei esiintyy kuvassa käsi toiselle ohimolle vietynä, totinen ilme kasvoillaan.

Hänen vierellään on tanssiliikkeessä oleva Nalle Puhia muistuttava keltainen piirroskarhu, jolla on päällään punainen paita. Nalle Puhin hahmolle on meemissä muokattu ihmisen kasvot ja hiukset. Hahmolla on päässään kruunu. Taustalla olevassa lipussa, siinä missä Kiinan kansantasavallan lipussa normaalisti esiintyisi pienten keltaisten tähtien vierellä yksi suuri tähti, on keltaisella fontilla Blizzard-peliyhtiön logo.

Meemikuvan denotaatiossa siis esiintyy kaksi piirroshahmoa: naisen hahmo univormussa ja ihmiskasvoinen keltainen piirroskarhu kruunu päässä. Keltainen piirroskarhu punaisessa paidassa on helppo tunnistaa Nalle Puhiksi eli hahmo on siis hyvin ikoninen. Nalle Puhin hahmon ihmiskasvot muistuttavat myös Kiinan presidentti Xi Jinpingiä. Kasvot ovat myös niin ikään ikoniset eli ne siis on tehty muistuttamaan presidentin kasvoja. C.S. Peircen mukaan ikoniset merkit muistuttavatkin tunnettuja asioita, vaikkei niillä ole dynaamista yhteyttä objektiin (1998, 9). Hahmon fyysinen tanssahteleva asento viittaa riemuun. Peircen mukaan (1998, 9) indeksiset merkit perustuvat visuaalisen johtolangan tai jäljen ymmärtämiselle, eli tanssiliikkeen voidaankin siis katsoa olevan riemun tunteen indeksinen merkki.

Meemikuvan denotaatio ei paljasta kuvan tarkastelijalle syvempiä merkityksiä esimerkiksi siitä, miksi tässä kuvassa ikoninen sarjakuvakarhu ja Kiinan presidentti ovat sulautuneet yhteen, tai miksi taustalla esiintyy peliyhtiön logolla muokattu Kiinan kansantasavallan lippu. Denotaatio onkin suora ja kirjaimellinen merkitys, jonka merkki yleensä katsojalleen antaa (Moriarty 2004, 231). Sen sijaan symbolit ja intertekstuaaliset viittaukset tuntevalle meemissä avautuu suoranainen merkitysten kirjo. Meemiä tarkemmin tulkitakseen katsojan tulee esimerkiksi tuntea intertekstuaalinen viittaus Xi Jinpingiä esittävään Nalle Puh -meemiin. Nalle Puh viittaa muutamia vuosia sitten käynnistyneeseen kiinalaiseen meemiaaltoon, jossa jaettiin kuvia presidentti Xi Jinpingistä Nalle Puhiksi muokattuina, sillä meeminikkareiden mielestä presidentti muistuttaa hyvin paljon sarjakuvakarhua.

Kuva 1.

Meemiaallon seurauksena nämä meemit, koko hakusana Nalle Puh ja Nalle Puh -aiheinen sisältö sensuroitiin Kiinassa. (Know Your Meme 2019b.) Nettimeemejä tutkineen Eliisa Vainikan mukaan huumori on usein tehokas keino kommentoida valtaapitäviä, ja monet poliittiset meemit kommentoivatkin politiikkaa humoristisella tavalla tai sitä parodioiden. Kuitenkin meemit usein heijastelevat huumorista huolimatta alemmassa asemassa olevien raivoa. Meemeihin onkin viitattu muun muasssa ”heikkojen aseena” medioituneessa yhteiskunnassa. (Vainikka 2016, 71.) Kiinan kansantasavallan autoritaarisesta luonteesta johtuen tämän asean käyttö ei ollut sallittua, ja siksi meemit joutuivat sensuroiduiksi. Siten voi siis olettaa, että Nalle Puhin käytöllä Mei-meemissä irvailaan Kiinan hallitukselle ja sensuurikoneistolle. Nalle Puh myös todennäköisesti konnotoi protestimeemin tapauksessa ensinnäkin Kiinan presidenttiä Xi Jinpingiä, ja sen kautta Kiinaa ja sen hallitusta sekä sensuurikoneistoa.

Kuvassa Xi Jinpingiä konnotoivan piirroskarhun päässä on kruunu. Kruunu on perinteisesti kuninkaallisuuden symboli, ja sitä käytetään yleensä merkitsemään

kuningasta, sillä kruunu yleensä assosioidaan kuninkaaseen ja hänen tunnusmerkkeihinsä. Kruunun käyttäminen yleensä representoi valtaa, lainvoimaisuutta, riemuvoittoa, kunniaa, kuolemattomuutta ja loistoa (Barley 1983, 396). Kuningas taas puolestaan edustaa ja symboloi valtaa, ja usein kuningasta onkin pidetty alamaistensa keskuudessa maanpäällisenä jumalan edustajana. Kruunu siis välillisesti symboloi myös ylemmää asemaa, sillä kuninkaallisilla on usein omat palvelijansa sekä hoviväkensä. (Bruce-Mitford 1997, 88.) Se on kruunun symboliarvoa tutkineiden Shoren ja Williamsonin mukaan alati muokkautuva symboli, joka asettuu linjaan vanhahtavien sääntöjen ja seremonioiden kanssa, vaikka se liitetäänkin joissain konteksteissa myös nykyajan hallituksiin (Shore & Williamson 2013, 192). Kruunun voidaankin siis meemin tapauksessa katsoa symboloivan Xi Jinpingiä konnotoivan piirroskarhun ylemmää asemaa ja valtaa suhteessa meemissä esiintyvään sotilaaksi pukeutuneeseen Mein hahmoon.

Mei esiintyy kuvassa käsi lipalle nostettuna. Käden lippaan vetämisen on katsottu tarkoittavan joko kunnian tekemistä lähietäisyydellä olevalle henkilölle tai oman aseettomuuden osoittamista (sotatieteen tohtori Pentti Airio, YLE Satakunnan haastattelussa 22.9.2010). Mein kantamaa univormua käyttävät Kiinan armeijaan kuuluvat henkilöt, eli univormun käyttö kuvassa asettaa Mein hahmon osaksi Kiinan armeijaa. Usein armeija toimii presidentin käskyvallan alaisena, joten tässä tapauksessa kuvasta ilmenee siis valta-asetelma: Kiinaa edustava presidentin kasvoilla varustettu Nalle Puhin hahmo on ylemmässä asemassa ja selkeästi riemuissaan siitä, kun taas univormuun puettu Mei esiintyy meemissä vakavana ja tottelevaisena alamaisena.

Taustalla olevassa lipussa Blizzard-peliyhtiön logo on asetettu Kiinan lipussa normaalisti ilmenevän suuren tähden asemaan. Lipussa olevan suuren tähden on katsottu symboloivan Kiinan kommunistista puoluetta ja neljän pienemmän tähden Kiinan neljää sosiaaliluokkaa (Kiinan kansantasavallan kotisivut 2013). Tässä tapauksessa suuren tähden symboloima Kiinan kommunistinen puolue on korvattu Blizzard-peliyhtiöllä. Kiinan valtio ja Blizzard-peliyhtiö ovat siis meemissä yhteen sulautuneita.

Mein hahmon voidaan katsoa meemissä symboloivan koko peliyhtiötä ja pelikiistasta noussutta jupakkaa, sillä hänet on nostettu meemikampanjan keulakuvaksi. Tämä symboliikan ja intertekstuaalisuuden keinoin muodostettu argumentti väittää, että Blizzard-peliyhtiö on ikään kuin alistunut Kiinan valtaan. Tanssiliikkeessä oleva kruunupäinen Nalle Puhin hahmo viittaa Kiinan voittoon jupakassa. Meemillä siis ilmaistaan kritiikkiä siitä, että yhdysvaltalainen Blizzard-peliyhtiö rankaisi Kiinan reaktion pelossa esports-turnauksen pelaajaa Hongkongin mielenosoitusten tukemisesta.

4.1.2. Free Hong Kong -meemi

Meemissä (kuva 2.) Mei kantaa olallaan valkoista lippua, jossa lukee ”Free Hong Kong” eli ”vapauttakaa Hongkong”. Lipussa on myös keltainen sateenvarjon kuva. Mei pitelee toisessa kädessään kumppaniaan, Lumipalloksi kutsuttua droonia, jolla on päässään keltainen kypärä. Kypärässä lukee myös englanniksi ”vapauttakaa Hongkong”, ja siihen on painettu Hongkongin lipussakin esiintyvä orkidea. Drooniin on myös kirjoitettu kirjaimet ”HK”. Meillä on kasvoillaan hengityssuojain ja hiuksissaan koriste, joissa kummassakin on Hongkongin lipusta löytyvä orkidea. Hänen yllään olevassa vaatteessa lukee ”True Democracy Now” eli ”todellinen demokratia nyt”. Toinen Mein silmälasien linseistä on sumeana. Mein vyöltä roikkuu minikokoinen Nalle Puh, jonka kaulapannassa lukee ”Xi Jinping”.

Meemin denotoi siis piirrettyä naisen hahmoa, jolla on olallaan lippu, kädessään robotinkaltainen esine ja yllään erinäisiä asusteita. Meemissä tekstin muodossa esiintyvien symbolien ilmaisemien väitteiden ”vapauttakaa Hongkong” sekä ”todellinen demokratia nyt” merkitykset ovat suoraviivaisia ja ne muodostavatkin helposti tulkittavia argumentteja katsojille, jotka tuntevat englannin kielen. Molemmat teksteistä viittaavat siis suoraan Hongkongin mielenosoituksiin – Hongkongin vapauttamiseen Kiinan vallan alta ja todellisen demokratian saavuttamiseen.

Meemi sisältää runsaasti kuvallisia intertekstuaalisia viittauksia edellisiin Hongkongin mielenosoituksiin. Sateenvarjon käyttö viittaa Hongkongissa vuonna 2014 käynnistyneeseen Sateenvarjovallankumoukseen, jossa vaadittiin lisää demokratiaa Hongkongiin mielenosoitusten avulla (Helsingin Sanomat 1.10.2014). Mielenosoittajat käyttivät sateenvarjoja suojautuakseen poliisien kyynelkaasulta, joten niistä tuli vuoden 2014 protestien symboli. Suurin osa sateenvarjoista oli keltaisia. Vuoden 2019 mielenosoittajat ovat myös käyttäneet sateenvarjoja, ja nykyään sateenvarjo symboloiakin vastarintaa Hongkongin kontekstissa. Mikäli meemin katsoja ei tunne kontekstia, on sateenvarjo meemissä pelkkä sateiseen säätilaan liittyvä indeksi vailla syvempää tulkintaa vaativaa merkitystä.

Kuva 2.

Meemissä esiintyy myös muita Hongkongin mielenosoitusten tunnetuksi tekemiä symboleja. Kuten Peirce toteaa, ne, jotka eivät ymmärrä symbolin kontekstia tai

sopimuksenvaraisuutta, eivät myöskään osaa tulkita symbolin merkitystä. Symboliset merkit ovat siis kulttuurisia ilmiöitä, jotka pohjautuvat tietyille sosiaalisille konventioille ja ovat tunnistettavissa vain jaetun, opitun visuaalisten merkkien koodin avulla. (Peirce 1998, 9.) Tämä symbolien erityispiirre tulee esiin Mei-meemeissä, sillä niissä käytetään runsaasti sellaista symboliikkaa, joka avautuu vain mielenosoitusten symboleja tuntevalle yleisölle. Meemissä Mei käyttää esimerkiksi suusuojusta. Suusuojoin toimii yleensä indeksisenä merkkinä sairauksien tai ilmansaasteiden läsnäolosta ja niiden torjunnasta. Meemissä suusuojoinen käyttö kuitenkin symboloi niin ikään vastarintaa. Suusuojoinen käyttö on vastaus Hongkongin hallituksen antamaan suusuojoinen käyttökieltoon, jonka tarkoituksena on estää mielenosoittajia pysymästä tunnistamattomina (South China Morning Post 11.11.2019). Myös Mein silmälasien toinen sumennettu linssi toimii tärkeänä symbolina meemin argumentaation rakentumisessa. Silmän peittäminen, tai tässä tapauksessa sumennettu linssi, viittaa elokuussa mielenosoituksissa poliisiväkivallan seurauksena silmänsä menettäneeseen henkilöön, jonka pohjalta käynnistyi #Eye4HK-kampanja (Hong Kong Free Press 22.8.2019). Sen tarkoituksena oli lisätä tietoisuutta mielenosoitusten väkivaltaisuuksista sosiaalisessa mediassa. Kampanja saavutti suurta suosiota, kun ihmiset julkaisivat sosiaalisessa mediassa kuvia itsestään silmä peitettynä aihetunnisteella #Eye4HK. Näin meemissä Mein sumennetun linssin voidaan katsoa viittaavan solidaarisuuteen mielenosoituksissa väkivaltaa kokeneiden puolesta.

Meemeissä on käytetty Hongkongin lipussa esiintyvää orkidean kuvaa symboloimaan Hongkongia. Hongkongin lippu suunniteltiin alunperin yhtenäisyyden symboliksi. Valkoisten terälehtien asettelun ympyrän muotoon punaista taustaa vasten on katsottu edustavan oikeuksia ja vapauksia, joista Hongkong nauttii ”yksi maa, kaksi järjestelmää” -politiikan alaisena. Kuvion epäsymmetrinen muoto viittaa liikkeeseen ja Hongkongin demokraattiseen energiaan sekä taloudelliseen elinvoimaan. Punainen tausta ja viisi tähteä orkidean sisällä edustavat Kiinaa, niin ikään viitaten ”Yksi maa, kaksi järjestelmää” -politiikkaan. (CNN 7.7.2019.)

Meemistä käy jo tekstin muodossa ilmi useaan kertaan, mitä sillä halutaan sanoa. Kahteen kertaan toistetut ”True Democracy Now” ja ”Free Hong Kong” tekstit

viittaavatkin protestojien listaamien demokratiavaatimusten tukemiseen ja Hongkongin ”ei-vapaaseen” asemaan. Meemi väittää siis, että Hongkongiin tulisi saada oikea demokratia, ja että se tulisi vapauttaa Kiinan vallan alta. Meemin symboliikkaa ja intertekstuaalisuutta tulkitsemalla voi kuvasta löytää lisää visuaalisia argumentteja. Mei on kuvassa pukeutunut mielenosoitusten symboleihin, ja näin hänet asetetaan samalle viivalle Hongkongin protestojien kanssa, eli hänen voi katsoa edustavan mielenosoittajia. Mei siis seisoo Hongkongin mielenosoittajien rinnalla vaatien Hongkongille demokratiaa ja vapautta.

Tässä meemissä Xi Jinpingiä ja edelleen Kiinaa symboloiva Nalle Puh on selvästi alakynnessä, toisin kuin edellä käsittelemässäni lippumeemissä. Free Hong Kong -meemissä valta-asetelma on kääntynyt pälaelleen. Kiinan valtiota konnotoiva Nalle Puh roikkuu Mein vyötäröltä eleettömänä ja alistuneena. Kiina on siis saatu kuriin ja asetettu voitonmerkinä roikkumaan Hongkongin protestoijia symboloivan Mein vyötäisiltä.

4.1.3. Tankkimeemi

Meemin (kuva 3.) denotaatiossa esiintyy rivi Kiinan kommunistisen puolueen tankkeja, joiden edessä on kimpale jäätä. Kuvan yläreunassa on videopeliin liittyvää grafiikkaa, jossa lukee englanniksi ”overtime” ja ”contested”. Termillä ”contested” viitataan videopeleissä usein vihollisen pysäyttämistä. Kuva siis denotoi videopelin kohtausta, jossa tankit ovat pysähtyneenä jääkimpaleen eteen.

Meemiin liittyy kuitenkin useita intertekstuaalisia viittauksia, joiden tunteminen auttaa purkamaan meemien esittämiä merkityksiä ja argumentteja. Meemi perustuu vuonna 1989 otettuun valokuvaan kiinalaisesta miehestä, joka seisoo Pekingin Tiananmenin aukiolta lähtevän tankkijonon edessä verilöylyä seuraavana aamuna. Tiananmenin protestit olivat opiskelijajohtoinen mielenosoitus, joka järjestettiin Tiananmenin aukiolla Pekingissä vuoden 1989 keväällä. Mielenosoittajat vaativat hallitukselta muun muassa sananvapautta, lehdistönvapautta ja demokratiaa. Arvioiden mukaan

noin miljoona ihmistä osallistui mielenosoituksiin, jotka alkoivat huhtikuun 15. päivä, ja jotka armeija väkivalloin keskeytti 4. kesäkuuta. Sen seurauksena satojen, tai jopa tuhansien arveltiin saaneen surmansa. (Paltemaa & Vuori 2012, 327.) Tapahtumasta on olemassa myös videonauha, jolla näkyy, kuinka valokuvassa esiintyvä mies pysäyttää tankkijonon toistuvasti asettumalla sen eteen. Kuvaa kutsutaan yleisesti nimellä *Tankkimies* tai *Tuntematon kapinallinen*, ja sitä pidetäänkin yhdestä maailman ikonisimmista valokuvista. Kiinassa kuva ja sen ottamista edeltävät tapahtumat ovat kuitenkin sensuroitu. (New York Times 3.6.2009.)

Kuva 3.

Meemissä tätä ikonista valokuvaa on muokattu siten, että tankkien edessä on kasa jäätä. Kuvassa ei näy Meitä, vaan sen sijaan hänen ampumansa jääseinämä, joka viestittää katsojalle hänen olleen paikalla. Jääkasa on siis indeksinen merkki Mein paikallaolosta. Tämän merkityksen paljastaakseen katsojan tulee tuntee intertekstuaalinen viittaus Overwatch-peliin ja Mein kykyihin ampua jääsuihkuja tai jäädyttää itsensä suojautuakseen vastustajalta (Overwatch Wiki 2020.) Videopelin tuntevat myös tietävät, että kuvan yläreunassa oleva peligrafiikka on peräisin Overwatchista, ja liittävät meemin peliin. Meemissä Mei on siis asetettu tankin edessä

seisovan miehen asemaan. Intertekstuaalisia viittauksia tuntemattomalle katsojalle tankkimeemin denotaatio merkitsee vain kohtausta videopelistä, jossa rivi tankkeja pysähtyy jääkimpaleeseen.

Meemissä on siis intertekstuaalinen viittaus Tiananmenin verilöylyn puitteissa syntyneeseen ikoniseen valokuvaan sekä Overwatch-videopeliin. Meemi täyttää näin D'Angelon intertekstuaalisuuden moodijaon mukaan pastissin määritelmän, sillä se lainaa aineksia sekä videopelin estetiikasta sekä käyttää pohjana ikonista valokuvaa (D'Angelo 2009, 39). Tankkimeemiä täysin tulkitakseen katsojan tulee siis tunnistaa viittaukset verilöylyyn, verilöylyn ikoniseen valokuvaan sekä Overwatch-videopeliin. Verilöylyviittaus kytkee meemin linjaan myös Hongkongin protestien kanssa, sillä niitä on verrattu keskenään, ja Hongkongin mielenosoitusten on sanottu olevan Kiinan historian suurimmat demokratiaa vaativat mielenosoitukset sitten Tiananmenin. Kun mielenosoitukset äityivät rajuiksi Hongkongissa, mediassa spekulointiin, voisiko Kiinan hallitus keskeyttää ne, vai johtaisiko se Tiananmenin tapahtumien toisintoon yli kolmekymmentä vuotta myöhemmin (Washington Post (14.8.2019). Tankkikuva liittyy meemin siis vahvasti Kiinaan ja pyrkii myös todennäköisesti ärsyttämään Kiinan sensoreita ja hallitusta. Yleisen tiedon mukaan Tiananmenin verilöyly on edelleen Kiinassa tabu.

Intertekstuaalisuus tekee meemistä kuitenkin monikerroksisen ja monimerkityksisen. Tankkirivistö symboloi Kiinan valtiota ja hallitusta. Tankkimeemissä ilmenee siis myös edeltävissä meemeissä esiin noussut valta-asetelma. Kiinan valtio on pysäytetty Mein toimesta. Aiemmissa meemeissä Meitä on käytetty symboloimaan sekä Blizzard-pelilyhtiötä että Hongkongin protestoijia. Kontekstin tuntien voi päätellä, että tankkimeemin tapauksessa Mei symboloi Hongkongin mielenosoittajien vastarintaa. Mielenosoittajat siis pysäyttävät Kiinan hallituksen.

4.1.4. Vapauttakaa Hongkong -meemi

Meemissä (kuva 4.) esiintyy punaisella taustalla Mei ja hänen lumipallodrooninsa. Meillä on yllään punaiset vaatteet, joihin on painettu valkoisella Hongkongin lipun

orkidea. Mein drooni kantaa kahta pientä Hongkongin lippua. Meillä on kasvoillaan kaasunaamari ja kuvassa hän pitelee oikeaa kättään oikean silmänsä peittona. Mein vasen käsi on puristuneena nyrkkiin ja kohotettu ilmaan. Kuvan taustalla lukee ”Liberate Hong Kong” eli ”vapauttakaa Hongkong”.

Merkittävin meemissä käytetyistä symboleista on Hongkongin lippu. Aiemmissä tarkastelemissani meemeissä on esiintynyt pelkästään lipussa oleva orkidea, mutta Vapauttakaa Hongkong -meemissä käytetään lippua kokonaisuudessaan. Lippu onkin yksi tärkeimmistä valtion, alueen, yhdistyksen tai liikkeen symboleista. Vaikka Hongkongin on sanottu olevan osa Kiinaa, ja vain autonominen alue, symboloi lippu siis Hongkongin itsenäisyyttä ja erillisyyttä Kiinasta. Lippua käyttämällä se erotetaan emämaasta Kiinasta. Kansallista symboliikkaa tutkineiden Schatzin ja Lavinen (2007, 330) mukaan kansalliset symbolit ovat merkittävä poliittisen voiman ja vaikutusvallan lähde. Ne herättävät tunteita kansallisesta yhteenkuuluvuudesta, uhrautuvuudesta ja uskollisuudesta. Kansallisia symboleita, kuten lippua, on usein käytetty ilmaisemaan poliittista vastarintaa ja protestia. (Schatz & Lavine 2007, 330.)

Kansalliset symbolit edistävät Schatzin ja Lavinen mukaan kansallista samaistumista usealla eri tavalla. Merkitsemällä tietyn ryhmän, kansalliset symbolit identifioivat yksilön ryhmän jäseneksi. Koska symboli on ryhmän kouriintuntuva representaatio, se antaa yksilölle keinon tunnistautua. Ryhmän symbolit siis ohjaavat tätä tunnistautumisen prosessia ja herättävät tietoisuuden ryhmäidentiteetistä. Suurille kuvitelluille yhteisöille, kuten kansakunnalle, jossa vain pieni osa ryhmän jäsenistä on vuorovaikutuksessa keskenään, symbolien käyttö ryhmän esineellistämässä on tärkeää, jotta ryhmäidentiteetti saataisiin muodostettua. (Schatz & Lavine 2007, 332.) Vapauttakaa Hongkong -meemin tapauksessa lipun käytöllä siis vahvistetaan mielenosoittajien ryhmäidentiteettiä ja kuuluvuutta. Kansalliset symbolit, kuten lippu, edustavat Schatzin ja Lavinen mukaan ryhmää kokonaisuudessaan tai abstraktilla tavalla, ja välittävät tiettyä ryhmämäisyyttä. Näin ne herättävät ryhmäänkuuluvuuden tunnetta ja erottavat ryhmän sen ulkopuolisista. (Schatz & Lavine 2007, 332.) Kun symbolit tarjoavat kouriintuntuvia objekteja ryhmän identiteetin vahvistamiselle, symbolinen toiminta taas antaa ihmisille mahdollisuuden ilmaista tätä kuuluvuutta

käytöksensä kautta. Esimerkiksi lipun heiluttaminen tai paraatissa marssiminen ovat kansallisen jäsenyyden ja identiteetin ilmaisumuotoja. (Schatz & Lavine 2007, 333.) Näin meemissä käytetyt Hongkongin liput ensinnäkin vahvistavat käsitystä siitä, että Hongkong on erillinen alue emämaa Kiinasta. Meemin tapauksessa liput liittävät myös Mein osaksi hongkongilaisia.

Kuva 4.

Meemissä Mei esiintyy toinen nyrkki ilmaan kohotettuna. Kohotetun nyrkin on katsottu olevan voiman ja vastarinnan symboli (Calbris 2011, 29). Sen myötä sitä on myös pidetty Hongkongin mielenosoituksia symboloivana eleenä. Hongkongin

mielenosoitukseen viittaa myös Mein kasvoilla oleva kaasunaamari. Kaasunaamari on kaasun indeksinen merkki, eli viittaa siis mielenosoituksissa käytettyyn kyynelkaasuun. Meemin intertekstuaalinen viittaus Blizzard-peliyhtiöön ilmenee Meihahmon käytön kautta. Tämänkin meemin tapauksessa Mei ikään kuin symboloi sekä Hongkongin protestoijia että Blizzard-peliyhtiötä.

4.1.5. Mei Hongkongin kaduilla -meemi

Meemissä (kuva 4.) Mei esiintyy mustissa vaatteissa musta maski kasvoillaan. Hänen vaatteidensa etumukseen on painettu valkoisella Hongkongin lipussa esiintyvä orkidea. Mein toinen käsi on koukussa ja sormet puristuneina nyrkkiin. Mein hahmo on muokattu kuvankäsittelyohjelmaa käyttäen valokuvaan, joka oletettavasti on otettu Hongkongin mielenosoituksista. Kuvassa olijat ovat pukeutuneet keltaisiin kypäriin ja mustiin vaatteisiin, ja osa heistä pitelee kädessään sateenvarjoa. Kadulla leijailee savua. Kuvan yläreunassa on mustalla fontilla kiinankielinen teksti, joka englanniksi käännettynä tarkoittaa ”Mei-Ling stands with Hong Kong”. Teksti on myös kuvan oikeassa alalaidassa englanniksi niin ikään mustalla fontilla kirjoitettuna. Englanninkielinen teksti on kuitenkin lisätty kuvaan pienemmällä fontilla kuin kiinankielinen teksti. Molemmat tekstit tarkoittavat käännettynä ”Mei-Ling seisoo Hongkongin rinnalla”.

Valokuvassa taustalla esiintyvät hahmot on tunnistettavissa asusteiden käytön perusteella Hongkongin mielenosoittajiksi. Heidän yllään on samoja mielenosoituksen symboleita, kuin aiemmissa meemeissä: keltaisia muovikypäriä ja mustia vaatteita, sekä sateenvarjoja. Savu viittaa mielenosoitusten kontekstissa niin ikään mielenosoitukseen ja poliisien käyttämään kyynelkaasuun eli on mielenosoituksen indeksinen merkki. Meillä on yllään mustat vaatteet ja musta kasvomaski, mikä viittaa Hongkongin mielenosoittajien käyttämään musta blokki -taktiikkaan (New York Times 29.10.2019).

Mei esiintyy kuvassa käsi nyrkkiin koukistettuna, mikä jo kuten aiemmin todettu olevan voiman ja vastarinnan symboli. Mein vaatteissa esiintyvä valkoinen orkidea symboloi Hongkongin itsenäisyyttä. Tämän meemin tapauksessa kyseessä on kuitenkin Hongkongin lipun orkidean muokattu versio, jota kutsutaan nimellä Musta Bauhinia.

Kuva 5.

Hongkongin lipusta onkin tehty kolmenlaisia versioita: perusversio, jossa punainen tausta on vaihdettu mustaan, mustalla taustalla oleva versio, jossa terälehdet ovat kuihtuneet, ja mustalla taustalla oleva versio, jossa terälehdet ovat lisäksi tahriutuneet

vereen. Kahdessa jälkimmäisessä versiossa kuviosta on poistettu myös Kiinan kansantasavaltaa symboloivat pienet tähdet. Näitä mustalla taustalla varustettuja lippuja käytetäänkin protestitarkoituksissa, ja niistä on tullut myös vuoden 2019 mielenosoitusten symboli.

Mei Hongkongin kaduilla -meemistä löytyy samankaltaista symboliikkaa, kuin aiemmista tarkastelemistani meemeistä. Mei linjataan mielenosoitusten symboleja käyttämällä osaksi mielenosoittajien joukkoa. Tätä käsitystä vahvistetaan englanninkielisellä Mei seisoo Hongkongin tukena -tekstillä. Hongkongin itsenäisyyttä emämaa Kiinasta vahvistetaan kansallista symbolia, orkideaa käyttämällä. Muokatun orkidean käyttö perinteisen sijaan alleviivaa vallitsevaa poliittista tilannetta ja viittaa protesteihin.

4.2. Meemien symboliikka ja intertekstuaalisuus eli retoriset keinot

Aiemmin esittelemistäni #meiwithhongkong-meemeistä löytyneet symbolit voidaan ryhmitellä kolmeen eri ryhmään: valtasuhteiden symbolit, vastarinnan symbolit ja kansalliset symbolit. Valtasuhteiden symbolit muodostivat meemeissä kahden osapuolen vastakkainasettelun. Vastakkain olivat Hongkongin mielenosoittajat ja Hongkongin sekä Kiinan hallitukset, mutta myös Blizzard-peliyhtiö ja peliyhtiön fanit sekä peliyhtiön fanit ja Kiinan valtio. Vallan symboleita olivat muun muassa kruunu, joka edusti Xi Jinpingin hahmon päässä Kiinan ylempää valtaa sekä Mein hahmon alempaan asemaan asettava sotilaan univormu. Vastarinnan ja demokratian symbolit toimivat argumentin muodostuksessa asettamalla Mein linjaan Hongkongin mielenosoittajien kanssa. Vastarinnan symboleiksi voidaan meemeissä lukea edellisiin Hongkongin mielenosoituksiin viittaavat ja niiden symboleiksi nousseet sateenvarjot sekä hengityssuojaimet, keltaiset kypärät, musta väri, kohotetut nyrkit, silmän peittäminen ja erilaiset tekstin muodossa olevat symbolit Hongkongin vapauttamisesta. Myös Hongkongin lipussa olevan orkideakuvion muunneltua, mustalla pohjalla esiintyvää versiota voidaan pitää vuonna 2019 alkaneiden mielenosoitusten symbolina. Kansalliset symbolit taas edesauttavat meemien

argumenttien muodostamista vahvistamalla Hongkongin itsenäistä asemaa ja hongkongilaisten kansallista identiteettiä ja liittämällä meemeissä esiintyvän Mei-hahmon osaksi tätä ihmisryhmää. Meemeissä käytettiin kansallisena symbolina runsaasti Hongkongin lipussa esiintyvää orkideaa, mutta myös Hongkongin lippua.

Nalle Puhin hahmo toimi meemeissä toisaalta Kiinan hallituksen symbolina, mutta myös intertekstuaalisena viittauksena aiempaan kiinalaiseen meemiaaltoon, ja sen myötä oli tärkeässä roolissa argumenttien paljastamisen tukena. Nalle Puhin käyttö viittasi myös Kiinan sensuurimekanismiin ja kampanjan tavoitteeseen saada Overwatch-peli sensuroiduksi Kiinassa. #Meiwithhongkong-meemeissä onkin symbolien lisäksi useita yhteisiä intertekstuaalisia viittauksia, jotka omalta osaltaan rakentavat niiden visuaalista retoriikkaa ja toimivat tärkeässä asemassa argumenttien tulkinnassa. Meemejä tulkitakseen katsojan tulee tuntea viittaukset Overwatch-peliin, kiistaa edeltäneeseen esports-turnaukseen, Hongkongin mielenosoituksiin, Hongkongin ja Kiinan välisiin suhteisiin ja historiaan sekä Nalle Puh -aiheiseen meemiin. Mei-hahmon käyttö itsessään on myös intertekstuaalinen teko, sillä hahmo viittaa Overwatch-peliin ja sen kehittäneeseen Blizzard-peliyhtiöön. Mei edustaa meemeissä sekä Blizzard-peliyhtiötä että Hongkongin mielenosoittajia. Hän on siis myös symboli itsessään.

Meemien visuaalista retoriikkaa tutkineen Huntingtonin mukaan intertekstuaalisuuden käyttö yhdistettynä semiotiikan keinoihin toimii tehokkaana keinona argumentin muodostuksessa, vaikka sen käyttö usein sivuutetaankin pinnallisena seikkana. (Huntington 2016, 87). #Meiwithhongkong-aineistoa tutkiessani kävi ilmi, että intertekstuaalisen sisällön osuus vaikuttaa etenkin argumentin suuntautuvuuteen ja yleisön rajautuvuuteen. Mitä enemmän intertekstuaalisia viittauksia katsojan tulee merkityksiä purkaessaan tuntea, sitä hankalammin kuvan viesti välittyy. Samaan tulokseen tulivat myös Sonja Foss ja Linda Scott, jotka totesivat, että lähettäjän ja vastaanottajan yhteisen tietämyksen merkitys viestin lähettämisessä ja tulkinnassa on erittäin tärkeä (Foss 2005, 145; Scott 1994, 252). Symboliikan ja intertekstuaalisten viittausten tärkeä rooli argumenttien analysoinnissa osoittaa myös todeksi Kjeldsenin (2000, 306) teorian siitä, kuinka tärkeä kontekstin ymmärtäminen on argumenttien purkamisessa.

4.3. Meemien esittämät argumentit

Meemeissä esiintyvien symbolien varaan perustuu suurin osa niiden esittämistä argumenteista. Huntingtonin mukaan, jotta voitaisiin tarkastella meemejä sosiaaliseen liikehdintään liittyvänä retoriikkana, tulee analysoida retoristen strategioiden lisäksi myös nimenomaan niiden argumentaatiota (Huntington 2016, 87). Luonteeltaan meemit tarjoavat retorille argumenteille johdonmukaisen kehyksen, sillä uusien meemien luojien tulee työskennellä vakiintuneella maaperällä ollakseen onnistuneesti osa suurempaa meemiä. Meemien suhteellinen johdonmukaisuus antaa siis myös niiden tarkastelijalle tukevamman perustan, jonka pohjalta on mahdollista vetää johtopäätöksiä meemin visuaalisesta retoriikasta ja argumenteista. Esimerkiksi tarkastelemanani Mei-meemit käyttivät tehokkaasti Hongkongin mielenosoitusten ympärillä syntyneitä symboleja ja esimerkiksi videopeli Overwatchiin liittyvää intertekstuaalisuutta hyväkseen argumentteja rakentaessaan. Vaikka on todennäköistä, että kaikki, jotka näitä meemejä kuluttavat eivät näe huumorin ohi näitä syvempiä argumentteja, Huntingtonin (2016, 91) mukaan se ei kuitenkaan muuta faktaa, että argumentit ovat hyvin keskeisiä meemille. Myös Jens Kjeldsenin mukaan semioottinen kuvien katsomisen tapa on avain visuaaliseen argumentaatioon (Kjeldsen 2018, 80). Hän korostaa, että argumentilla voi olla useita eri ilmenemismuotoja, kunhan yleisö ymmärtää sen oikeassa argumentatiivisessa kontekstissa (Kjeldsen 2018, 85). Kjeldsenin mukaan siis kuvan tekstuaaliselle analyysille perustuvan kuvallisen argumentaation rekonstruoinnissa tulee ottaa huomioon visuaalisten elementtien viestinnälliset ominaisuudet sekä retorinen tilanne, jonka osana kuva toimii (Kjeldsen 2018, 89).

Argumentin väitettä selvittäessä on hyödyllistä purkaa koko argumentaatioprosessi osiin. Filosofi Stephen Toulmin on kehittänyt argumentin analysointiin kuusikohtaisen menetelmän eli tavan purkaa argumentin anatomia. Toulminin (Toulmin 2003, 90) mukaan argumentin rakenne etenee lähtötiedoista (*data*) oikeutuksen (*warrant*) kautta väitteeseen (*claim*). (Toulmin 2003, 90–91.) Jos oikeutus jostain syystä kyseenalaistetaan, voi sitä tukemaan esittää vielä erityistä taustatukea (*backing*). Toulmin myös lisää, että modaaliset määreet (*modal qualifiers*) ja vastatodistelut

(*rebuttals*) määräävät oikeutuksen voiman ja ehdot, joiden mukaan väite voidaan tarvittaessa hylätä. (Toulmin 2003, 93.)

Heidi Huntington (2016) on soveltanut tutkimuksessaan Toulminin mallia meemeihin ja analysoinut niitä kolmen ensimmäisen kohdan avulla: meemin lähtötiedot (*data*), sen väite (*claim*) ja väitteen oikeutus (*warrant*). Tässä argumentin anatomian purkamiseen käytetyssä kaavassa kuvasta tulee siis löytää argumentatiivinen väite, jota tukee kuvassa esiintyvät lähtötiedot. Niiden pohjalta voidaan vetää yleisiä johtopäätöksiä asian tilasta eli selvittää väitteen peruste. Tutkielmani lähtötiedot koostuvat tässä tapauksessa meemien visuaalisista elementeistä, jotka ovat yhteydessä väitteeseen ja sen todistamiseen. Tarkastelemistani #meiwithhongkong-meemeistä löytyi kolmenlaisia argumentteja, joita käyn seuraavassa kappaleessa läpi Toulminin teoriaan pohjautuen. Keskityn pelkästään Huntingtonin tavoin kolmeen pääkohtaan, lähtötietoihin, oikeutukseen ja väitteeseen.

4.3.1. Väitteet kiistan perimmäisestä luonteesta

Meemi, jossa argumentti ilmenee: Mei armeijan sotilaana -meemi

Väite: Peliyhtiö alistuu Kiinan valtaan

Lähtötiedot: Mein hahmon voidaan katsoa konnotoivan koko peliyhtiötä ja pelikiistasta noussutta jupakkaa, sillä hänet on nostettu meemikampanjan keulakuvaksi. Xi Jinpingin kasvoilla varustettu sarjakuvakarhu sen sijaan viittaa Kiinaan. Tämä symboliikan ja intertekstuaalisuuden keinoin muodostettu argumentti väittää, että Blizzard-peliyhtiö on ikään kuin alistunut Kiinan valtaan. Tanssiliikkeessä oleva kruunupäinen Nalle Puhin hahmo viittaa Kiinan voittoon jupakassa.

Oikeutus: Asiakkaiden määrä ja raha painavat yhdysvaltalaisen yrityksen vaakakupissa enemmän, kuin ihmisoikeudet ja sananvapaus.

4.3.2. Väitteet siitä, mitä asialle tulisi tehdä

Meemi, jossa argumentti ilmenee: Vapauttakaa Hongkong -meemi ja Mei Hongkongin kaduilla -meemi

Väite: Blizzard-pelilyhtiön tulisi seistä Hongkongin mielenosoittajien rinnalla demokratian puolesta Kiinaa vastaan

Lähtötiedot: Mei representoi näissä kahdessa meemissä Blizzard-pelilyhtiötä ja hänen hahmonsa on rinnastettu Hongkongin mielenosoittajiin käyttämällä mielenosoitusten visuaalisia symboleita.

Oikeutus: Demokratia on haluttu ideaali, jonka puolesta tulee protestoida. Yritysten tulisi asettaa sananvapaus liiketoiminnan edelle.

4.3.3. Protestoijien oma näkemys protestin lopputuloksesta

Meemi, jossa argumentti ilmenee: Free Hong Kong -meemi ja Tankkimeemi

Väite: Hongkong on tarpeeksi voimakas saadakseen läpi mielenosoittajien vaatimukset

Lähtötiedot: Tankkirivistö symboloi Kiinan valtiota ja hallitusta. Tankkimeemissä ilmenee siis myös edeltävissä meemeissä esiin noussut valta-asetelma. Kiinan valtio on pysäytetty Mein toimesta. Aiemmissa meemeissä Meitä on käytetty symboloimaan sekä Blizzard-pelilyhtiötä että Hongkongin protestoijia. Kontekstin tuntien voi päätellä, että tankkimeemin tapauksessa Mei symboloi Hongkongin mielenosoittajien vastarintaa. Mein muodostama jääkasa siis pysäyttää Kiinan hallituksen. Free Hong Kong -meemissä Nalle Puh roikkuu Mein vyöltä elottomana Kiinan hallitusta konnotoiden.

Oikeutus: Mielenosoitukset ja meemeillä protestointi ovat tarpeeksi voimakkaita keinoja saavuttaa mielenosoitusten vaatimukset.

Nämä meemeissä esiintyvät argumentit kertovatkin siis poliittisesta tilanteesta Hongkongissa ja Hongkongin suhteesta emämaa Kiinaan, mutta myös kuvastavat ruohonjuuritason vastarintaa Blizzard-tapauksen kontekstissa. Niiden perusteella voidaan vetää johtopäätöksiä Hongkongin nykyisestä poliittisesta tilasta, johon kansalaiset eivät ole tyytyväisiä. Argumentteihin liittyy myös ihmisoikeuksien ja sananvapauden rajoittaminen eli koko tapauksen kehyksenä toimivat demokratian ja vapauden käsitteet. Argumentit siis myös heijastelevat vallitsevia arvoja ja oletuksia.

Koska näin pienessä otannassa esiintyy jo suhteellisen vahvoja argumentteja asian tilasta, voi olettaa, että Hongkongin protestimeemien tutkiminen laajemmalla skaalalla antaisi vielä hedelmällisempiä tuloksia meemien käytöstä visuaalisena retoriikkana ja argumentaation välineenä. Tässäkin tapauksessa meemit kuitenkin antavat yleisölle mahdollisuuden kommentoida vallitsevaa poliittista tilaa rajatussa meemikampanjan kontekstissa.

4.4. Meemien mahdollinen kohdeyleisö

Argumentaatiota tutkinut Jens Kjeldsen korostaa, että koska argumentaatio on luonteeltaan kognitiivinen ilmiö, ja argumentit pohjimmiltaan muodostuvat ihmisissä itsessään, kuvallisen argumentaation tutkimuksessa tulisi ottaa entistä useammin huomioon yleisö ja vastaanotto (Kjeldsen 2018, 89). Visuaalisessa ja multimodaalisessa argumentaatiossa yleisö on siis aktiivinen argumentin muodostaja. Siispä paras tapa selvittää, miten visuaalinen retoriikka ja argumentaatio toimii, on tarkastella tekstin, kontekstin ja vastaanoton vuorovaikutusta. (Kjeldsen 2018, 90.) Tutkielman rajatun sivumäärän puitteissa en pysty ottamaan huomioon tekstin vastaanoton vaikutusta argumentin muodostuksessa kovinkaan laajalti. Sen sijaan olen pyrkinyt selvittämään mahdollisimman tarkasti, mitä meemien argumentit yrittävät viestiä. Meemien visuaalisen retoriikan keinot kuitenkin itsessään kertovat siitä, mille yleisölle ne on suunnattu.

Tarkastelemieni meemien voidaan katsoa olevan suunnattu monille eri yleisöille. Koska meemeissä käytetään runsaasti symboliikkaa, joka viittaa Mein seisovan Hongkongin mielenosoittajien rinnalla, voidaan meemien ajatella kohdistuvan nimenomaan hongkongilaiseen yleisöön. Näin ne ikään kuin osoittavat lojaaliutta mielenosoittajia kohtaan ja ilmaisevat, että myöskään kansainvälisessä yhteisössä kumarrus Kiinan sananvapausloukkauksen suuntaan ei ole hyväksyttyä.

Meemien voidaan ajatella myös olevan suunnattu länsimaiselle yleisölle, sillä meemikampanjan aloittanut keskustelu esiintyi yhdysvaltalaisella Reddit-keskustelupalstalla sekä meemejä levitettiin niin Imgur-kuvankoppalvelussa kuin Twitterissäkin. Kaikkien kyseisten alustojen pääkielenä toimii englanti. Meemejä luotaessa on siis todennäköisesti ajateltu myös kansainvälistä yleisöä kiinalaisen ja hongkongilaisen yleisön lisäksi.

Eräs tärkeä esiin noussut huomio meemejä analysoitaessa oli se, että ne kommunikoivat pelkästään yleisön kanssa, joka tuntee meemien intertekstuaaliset viittaukset ja symbolit. Esimerkkinä tällaisesta yleisöstä on Overwatchin ja muiden Blizzard-peliyhtiön pelien pelaajat, joille sananvapausjupakka on tuttu. Koska yhdeksi meemien perimmäisistä tarkoituksista oli muun muassa kampanjan aloittaneessa Reddit-keskustelussa linjattu Overwatch-pelin ajaminen sensuuriin Manner-Kiinassa, voidaan ajatella yleisön koostuvan myös kiinalaisista sekä Kiinan sensuurikoneistosta.

5. LOPPUPÄÄTELMÄ

Tämä tutkielma esittää, kuinka meemit voivat toimia visuaalisena poliittisena retoriikkana nykyajan sosiaalisissa liikkeissä. Tutkielma demonstroi, kuinka Kjeldsenin ja myöhemmin Huntingtonin käyttämää visuaalisen poliittisen retoriikan analyysimenetelmää voidaan soveltaa meemeihin, jotta voitaisiin vetää johtopäätöksiä niiden avulla esitetyistä retorisisista argumenteista. Vaikka meemejä usein pidetään vain yksinkertaisena huumorina, tutkielmasta käy ilmi, että ne voivat olla täynnä visuaalisia argumentteja. Tulevaisuuden aktivistisen retoriikan tutkimuksen tulisi ottaa huomioon uudenlaiset retoriset tuotokset ja niiden suhde liikkeen ympärillä vellovaan keskusteluun.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni tutkielmaa aloittaessa oli: Miten symboleja käytetään visuaalisen retoriikan rakentamiseen Mei-meemeissä? Aineistoa lähiluvun keinon tarkastellessani ilmeni, että meemeissä käytettiin hyväksi sellaista symboliikkaa, joka avautuu etenkin Hongkongin ja Manner-Kiinan tilannetta tuntevalle yleisölle. Symbolit jakautuivat valtasuhteiden symboleihin, kansallisiin symboleihin ja vastarinnan symboleihin. Valtasuhteiden symbolit asettivat meemeissä eri osapuolet eri asemiin esitetystä argumentista riippuen. Kansalliset symbolit taas korostivat Hongkongin itsenäistä asemaa ja asettivat meemien päähahmon Mein samalle viivalle protestojien kanssa. Meemeissä käytettiin myös runsaasti aiempiin Hongkongin mielenosoituksiin liittyviä vastarinnan symboleja, kuten Hongkongin lippua, mustaa väriä, vuoden 2014 mielenosoituksiin liittyvää sateenvarjoa, suusuojaimia ja pystyyn nostettua nyrkkiä. Symbolien lisäksi tarkoituksenani oli selvittää, miten intertekstuaalisuus rakentaa meemien visuaalista retoriikkaa. Jälleen meemejä tarkastellessani kävi ilmi, että osaa intertekstuaalisista viittauksista tulkitakseen katsojan tulee tuntea Kiinan valtion ja Hongkongin historiaa. Tärkein intertekstuaalinen viittaus liittyi kuitenkin Overwatch-peliin, sillä meemien päähenkilönä toimi Overwatchin hahmo Mei. Tutkielmastani ilmenee, että intertekstuaaliset viittaukset toimivat tärkeässä roolissa symbolien tulkinnan tukena. Jotkut symboleista nimittäin avautuivat vain sellaiselle katsojalle, joka lisäksi tuntee meemin intertekstuaaliset viittaukset. Tällaisesta symbolista esimerkki oli Nalle Puhin

hahmo, joka esiintyi kahdessa lähilukemassani meemissä. Nalle Puh symboloi #meiwithhongkong-meemeissä Kiinan presidenttiä Xi Jinpingiä ja edelleen siis Kiinan hallitusta ja valtiota, ja osaltaan myös viittaa aiempaan Kiinan sisällä kiertäneeseen Puh-aiheiseen meemiin.

Käsitlemissäni #meiwithhongkong-meemeissä esiintyi useita eri symbolien sekä intertekstuaalisuuden keinoin rakennettuja retorisia argumentteja. Meemien retoriset argumentit eivät poikenneet huomattavasti niistä argumenteista, joita ilmeni jo kampanjan aloittaneessa Reddit-keskustelussa. Näitä argumentteja olivat muun muassa se, että Blizzard peliyhtiö alistuu Kiinan vallan alle rangaistessaan esports-pelaajaa mielipiteensä ilmaisusta. Tästä argumentista voidaan vetää yleinen johtopäätös, että yrityksille joissain tapauksissa saattaa sananvapautta ja ihmisoikeuksia tärkeämpää olla taloudellinen menestys, mikä saattaa aiheuttaa kitkaa jopa kansainvälisessä politiikassa. Meemit myös väittivät, että peliyhtiön tulisi sen sijaan seistä Hongkongin mielenosoittajien rinnalla demokratian puolesta. Argumentti viittaa siis siihen, että demokratia ja vapaus ovat ideaaleja, joiden puolesta tulisi protestoida. Vapauden ja demokratian käsitteet tulivat useasti esille meemeissä myös tekstin muodossa. Meemien esittämistä argumenteista kävi myös ilmi, että protestointia pidetään yleisesti voimakkaana keinona uudistuksia vastaan. Argumenttien perusteella voidaan siis vetää johtopäätöksiä nykyisestä poliittisesta tilanteesta Hongkongin ja Kiinan välillä, sekä myös ruohonjuuritason aktivismin keinoista. Tutkielmasta käykin ilmi, että meemit ovat tehokas keino visuaalisten argumenttien esittämiseen.

Halusin myös selvittää, voidaanko meemien visuaalista argumentaatiota tutkimalla vetää laajempia johtopäätöksiä visuaalisen retoriikan rakentumisesta poliittisissa liikkeissä. #Meiwithhongkong-meemikampanjan tapauksessa kyse on hyvin erityisestä tilanteesta, sillä se yhdistelee aineksia Hongkongin lakialoitteen vastaisista mielenosoituksista, sekä niiden puitteissa syntyneestä kiistasta Blizzard-peliyhtiön ja sen fanien välillä. Meemejä tarkastellessani huomasin, että tilanne on vaikuttanut myös meemien rakentumiseen, sillä ne sisältävät hyvin paljon sellaista symboliikkaa ja intertekstuaalisia viittauksia, jotka avautuvat vain molempia tapauksia tuntevalle.

Tästä voidaankin vetää johtopäätös, että erityisesti meemikampanjoissa ja niiden kaltaisissa liikkeissä meemit kommunikoivat nimenomaan symbolien ja intertekstuaalisten viittausten käytöllä. Näitä viittauksia ja symboleita tulkitakseen tulee usein tietää kampanjan taustat. Meemit eivät siis todennäköisesti kommunikoi täysipainotteisesti sellaisen yleisön kanssa, joka ei esimerkiksi tunne Overwatchia pelinä tai joka ei ole tietoinen Hongkongin lakialoitteen vastaisista mielenosoituksista. Visuaalinen retoriikka toimii nimenomaan siten, että katsoja tulkitsee kuvaa aiempien skeemojen ja tiedon pohjalta. Jos skeemoja tai tietoa ei ole olemassa, jää viesti välittymättä. Tulevaisuudessa visuaalista retoriikkaa ja meemejä tutkittaessa tulisikin ottaa siis entistä enemmän huomioon niiden konteksti. Jotta aineistosta olisi voinut vetää laajempia johtopäätöksiä, olisi sen todennäköisesti tullut olla laajempi ja koskea esimerkiksi kaikkia Hongkongin mielenosoitusten yhteydessä esiintyviä protestimeemejä. Tutkielma antaa vastauksia vain siihen, miten rajoitetussa kontekstissa oleva meemikampanja toimii rajoitetulle yleisölle. Näin ollen tämän tutkimuksen aineistosta vedetyistä johtopäätöksistä ei voi tehdä laajempia yleistyksiä meemikampanjoiden toiminnasta.

TUTKIMUSLÄHTEET

Barela, James (2013) *Visual Rhetoric: A Critical Practice in Image Communication*. Austin: The University of Texas.

Barley, Stephen R. (1983) Semiotics and the Study of Occupational and Organizational Cultures. *Administrative Science Quarterly* vol 28:3, 393–413.

Barthes, Roland (1964) Rhetoric of the Image. *Communications* vol 4, 40–51.

Blair, J. A. (2004) The rhetoric of visual arguments. Teoksessa Hill, Charles A. & Helmers, Marguerite (toim.) *Defining Visual Rhetorics*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Cop, 41 – 61.

Blakesley, D. (2004) Defining film rhetoric: The case of Hitchcock's Vertigo. Teoksessa Hill, Charles A. & Helmers, Marguerite (toim.) *Defining Visual Rhetorics*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Cop, 111 – 133.

Bruce-Mitford, Miranda (1997) *Viestivät merkit & paljastavat symbolit*. Helsinki: Helsinki Media.

Calbris, Genevieve (2011) *Elements of Meaning in Gesture: Gesture studies 5*. John Benjamins.

Danesi, Marcel (2018) *Empirical Research on Semiotics and Visual Rhetoric*. Hershey, Pennsylvania: IGI Global.

D'Angelo, Frank J. (2009) The Rhetoric of Intertextuality. *Rhetoric Review* vol. 29, 31–47.

Dawkins, Richard (1976) *The Selfish Gene*. New York: Oxford University Press.

Durand, Jacques (1970) Rhetoric of the Advertisement Image. *Communications* vol.15, 70–95.

Eco, Umberto (1976) *A Theory of Semiotics*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.

Edwards, Janis L. (2004) Echoes of Camelot: How images construct cultural memory through rhetorical framing. Teoksessa Hill, Charles A. & Helmers, Marguerite (toim.) *Defining Visual Rhetorics*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Cop, 179–194.

Ess, Charles & AoIR Ethics Working Committee (2002) Ethical Decision-making and Internet Research. <<http://www.aoir.org/reports/ethics.pdf>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Faulkner, Simon & Vis, Farida & D'Orazio, Francesco (2017) Analysing social media images. Teoksessa Burgess, Jean et. al. (toim.) *The SAGE Handbook of Social Media*. London: SAGE Publications, 160-178.

Fiske, John (1990) *Introduction to Communication Studies*. London: Routledge.

Foss, Sonja K. (2005) Theory of Visual Rhetoric. Teoksessa Smith, Kenneth L. & Moriarty, Sandra & Kenney, Keith & Barbatsis, Gretchen (toim.) *Handbook of Visual Communication: Theory, Methods, and Media*. New York: Routledge.

Foss, Sonja K. (2014) Framing the Study of Visual Rhetoric: Toward a Transformation of Rhetorical Theory. Teoksessa Hill, Charles A. & Helmers, Marguerite (toim.) *Defining Visual Rhetorics*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Cop, 303 – 313.

Gong, Haomin & Yang, Xin (2010) Digitized Parody: The Politics of Egao in Contemporary China. *China Information* vol. 24:1, 3–26.

Hill, Charles A. & Helmers, Marguerite (2004) *Defining Visual Rhetorics*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Cop.

Huntington, Heidi (2013) Subversive Memes: Internet Memes as a Form of Visual Rhetoric. AOIR: *Selected Papers of Internet Research*, 3.

Huntington, Heidi (2016) Pepper Spray Cop and the American Dream: Using Synecdoche and Metaphor to Unlock Internet Memes' Visual Political Rhetoric. *Communication Studies* vol. 67:1, 77–93.

Kjeldsen, J. E. (2000). What the metaphor could not tell us about the prime minister's bicycle helmet: Rhetorical criticism of visual political rhetoric. *NORDICOM Review* vol. 21, 305–327.

Kjeldsen, Jens E. (2018) Visual rhetorical argumentation. *Semiotica* vol 220, 69–94.

Kristeva, Julia (1984) *Revolution in poetic language*. New York: Columbia University Press.

Mayr, Philipp & Weller, Katrin (2016) Think before You Collect: Setting up a Data Collection Approach for Social Media Studies. Cologne: GESIS - Leibniz Institute for the Social Sciences. <<https://arxiv.org/pdf/1601.06296.pdf>> (linkki tarkistettu

8.4.2020)

McQuarrie, Edward & Mick, David (2003) The Contribution of Semiotic and Rhetorical Perspectives to the Explanation of Visual Persuasion in Advertising. Teoksessa Teoksessa Scott, Linda & Batra, Rajeev (toim.) *Persuasive imagery: A consumer response perspective*. Mahwah, N.J: Lawrence Erlbaum Associates, 191–221.

Milner, Ryan (2013) Pop polyvocality: Internet memes, public participation, and the Occupy Wall Street movement. *International Journal of Communication* vol. 7, 2357–2390.

Miltner, Kate M. (2017) Internet Memes. Teoksessa Burgess, Jean et. al. (toim.) *The SAGE Handbook of Social Media*. London: SAGE Publications, 412-428

Mina, An Xiao (2014) Batman, Pandaman and the Blind Man: A Case Study in Social Change Memes and Internet Censorship in China. *Journal of Visual Culture* vol 13:3, 359–375.

Moreno, Megan & Goniou, Natalie & Moreno, Peter & Diekema, Douglas (2013) Ethics of Social Media Research: Common Concerns and Practical Considerations. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking* vol. 16:9, 708–713. New York: Mary Ann Liebert Inc.

Moriarty, Sandra (2004) Visual Semiotics Theory. Teoksessa Smith, Kenneth L. & Moriarty, Sandra & Kenney, Keith & Barbatsis, Gretchen (toim.) *Handbook of Visual Communication: Theory, Methods, and Media*. Routledge: New York.

Paltemaa, Lauri & Vuori, Juha (2012) Kiinan kansantasavallan historia. Helsinki: Gaudeamus.

Peirce Edition Project (1998) *The Essential Peirce, Volume 2: Selected Philosophical Writings (1893-1913)*. Bloomington: Indiana University Press.

Phillips, Barbara (2003) Understanding Visual Metaphor in Advertising. Teoksessa Scott, Linda & Batra, Rajeev (toim.) *Persuasive imagery: A consumer response perspective*. Mahwah, N.J: Lawrence Erlbaum Associates, 297–310.

Schatz, Robert T. & Lavine, Howard (2007) Waving the Flag: National Symbolism, Social Identity, and Political Engagement. *Political Psychology* vol 28:3, 329–355.

Scott, Linda (1994) Images in Advertising: The Need for a Theory of Visual Rhetoric. *Journal of Consumer Research* vol. 21:2, 252–273.

Shifman, Limor (2014) *Memes in Digital Culture*. Cambridge, Massachusetts: The

MIT Press.

Shore, Cris & Williamson, David (2013) The Crown: Perspectives on a Contested Symbol and its Constitutional Significance in New Zealand and the Commonwealth. *New Zealand Sociology* vol. 28:2, 192–193.

Tarasti, Eero (1990) *Johdatusta semiotiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus.

Toulmin, Stephen (2003) *The uses of argument*. Cambridge: Cambridge University Press.

Turtiainen, Riikka & Östman, Sari (2013) Verkkotutkimukset eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (2013) *Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.

Vainikka Eliisa (2016) Avaimia nettimeemien tulkintaan. *Lähikuva* vol. 3, 60–77.

Wiggins, Bradley E. (2019) *The discursive power of memes in digital culture: ideology, semiotics, and intertextuality*. New York: Routledge.

MUUT LÄHTEET

Airio, Pentti (22.9.2010) Yle Satakunta. Käsi lipalla on merkki aseettomuudesta. <<https://yle.fi/uutiset/3-5636166>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Alexa (2020) Tilastotietoja sivustosta reddit.com. <<https://www.alex.com/siteinfo/reddit.com>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

BBC News (17.6.2019) Hong Kong protest: 'Nearly two million' join demonstration <<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-48656471>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Business Insider (11.10.2019) Webb, Kevin. Furious fans are hitting back at Blizzard by using one of its characters in anti-China memes after the gaming company punished a pro gamer for defending the Hong Kong protests. <<https://www.businessinsider.com/blizzard-fans-overwatch-mei-hong-kong-protests-memes-2019-10?r=US&IR=T>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

CNN (7.7.2019) Holland, Oscar. Designed as a symbol of unity, Hong Kong's flag becomes the focus of protest. <<https://edition.cnn.com/style/article/hong-kong-flag-design-protest/index.html>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Financial Times (2.7.2019) Liu, Nicole & Wong, Sue-Lin. How to mobilise millions: Lessons from Hong Kong. <<https://www.ft.com/content/0008b1aa-9bec-11e9-9c06-a4640c9feebb>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Foreign Policy (29.9.2014) Leng, Shujie & Wertime, David. Hong Kong's Protest, in Memes. <<https://foreignpolicy.com/2014/09/29/hong-kongs-protest-in-memes/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Helsingin Sanomat (1.10.2014) Hongkongissa käynnissä Kiinan suurin demokratiaprotesti vuosiin – kuvakooste "sateenvarjovallankumouksesta". <<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002765865.html>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Hong Kong Free Press (13.7.2019) Chan, Holmes. Explainer: The conflicting messages behind protesters' use of the colonial Hong Kong flag. <<https://www.hongkongfp.com/2019/07/13/explainer-conflicting-messages-behind-protesters-use-colonial-hong-kong-flag/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Hong Kong Free Press (9.8.2019) Cheng, Kris. Explainer: How frontline protesters' toolkit has evolved over Hong Kong's long summer of dissent. <<https://www.hongkongfp.com/2019/08/09/explainer-frontline-protesters-toolkit-evolved-hong-kongs-long-summer-dissent/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Hong Kong Free Press (22.8.2019) Cheng, Kris. #Eye4HK campaign in support of Hong Kong protesters gains international momentum. <<https://www.hongkongfp.com/2019/08/22/eye4hk-campaign-support-hong-kong-protesters-gains-international-momentum/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Hong Kong Free Press (4.9.2019) Chan, Holmes. Hong Kong to officially withdraw extradition bill from legislature, but still no independent probe into crisis. <<https://www.hongkongfp.com/2019/09/04/breaking-hong-kong-officially-withdraw-extradition-bill-legislature-still-no-independent-commission-inquiry/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Hong Kong Legislative Council (12.4.2019) Legal Service Division Report on Fugitive Offenders and Mutual Legal Assistance in Criminal Matters Legislation (Amendment) Bill 2019. <<https://www.legco.gov.hk/yr18-19/english/hc/papers/hc20190412ls-65-e.pdf>> (linkki tarkistettu 27.4.2020)

Imgur (2020a) Tulokset hakusanalla "freehongkong". <<https://imgur.com/search/score?q=freehongkong>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Imgur (2020b) About Imgur: History. <<https://help.imgur.com/hc/en-us/articles/201424856-History>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Know Your Meme (2019a) Pro-Hong Kong Mei. <<https://knowyourmeme.com/memes/pro-hong-kong-mei>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

8.4.2020)

Know Your Meme (2019b) Xi Jinping Winnie the Pooh Comparisons.
<<https://knowyourmeme.com/memes/xi-jinping-winnie-the-pooh-comparisons>>
(linkki tarkistettu 8.4.2020)

Know Your Meme (2014) Doge. <<https://knowyourmeme.com/memes/doge>> (linkki tarkistettu 2.5.2020)

Mina, An Xiao (2012) China Meme Report: Hong Kong Citizens' Online, Memetic Protest. <<http://www.88-bar.com/2012/09/hong-kong-citizens-online-memetic-protest/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

National Post (14.6.2010) Kathryn Blaze Carlson. The Black Bloc: A look at the anarchists who could be the biggest G20 security threat.
<<https://nationalpost.com/posted-toronto/the-black-bloc-a-look-at-the-anarchists-who-post-the-biggest-g20-security-threat>> (linkki tarkistettu 2.5.2020)

New York Times (3.6.2009) Witty, Patrick. Behind the Scenes: Tank Man of Tiananmen. Lens Blogs. <<https://lens.blogs.nytimes.com/2009/06/03/behind-the-scenes-tank-man-of-tiananmen/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

New York Times (10.6.2019) Ives, Mike. What Is Hong Kong's Extradition Bill? <<https://www.nytimes.com/2019/06/10/world/asia/hong-kong-extradition-bill.html>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

New York Times (15.10.2019) Victor, Daniel & Ives, Mike. Why Are People Protesting in Hong Kong? <<https://www.nytimes.com/2019/10/15/world/asia/what-are-hong-kong-protests-about.html>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

New York Times (29.10.2019) Friedman, Vanessa. The Color of Protest. <<https://www.nytimes.com/2019/10/29/style/29china-ban-black-clothing-hong-kong-protests.html>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Overwatch-pelin kotisivu (2020a) About Overwatch. <<https://playoverwatch.com/en-us/about>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Overwatch-pelin kotisivu (2020b) Mei. <<https://playoverwatch.com/en-us/heroes/mei/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Overwatch Wiki (2020) Mei. <<https://overwatch.fandom.com/wiki/Mei>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Reddit (2019a) It would be such a shame if Mei from Overwatch became a pro-democracy symbol and got Blizzard's games banned in China. Meemikampanjan aloittanut keskustelu.

<https://www.reddit.com/r/HongKong/comments/df2rz7/it_would_be_such_a_shame_if_mei_from_overwatch/> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Reddit (2019b) Everyone's making Mei into an icon for the Hong Kong revolution, let's make Zenyatta into an icon for Free Tibet as well. Keskustelu Zenyatta-hahmon käytöstä Tiibet-kontekstissa. <https://www.reddit.com/r/tibet/comments/dfy5ot/everyones_making_mei_into_an_icon_for_the_hong/> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Reddit Inc. (2020) Reddit-yhtiön kotisivu. <<https://www.redditinc.com>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Reuters (7.8.2019) Master, Farah & Pomfret, James. Hong Kong facing worst crisis since handover: senior China official. <<https://www.reuters.com/article/us-hongkong-protests/hong-kong-facing-worst-crisis-since-handover-senior-china-official-idUSKCN1UX089>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

South China Morning Post (28.6.2019) Yeo, Rachel. Hong Kong's tech-savvy youth turn to memes to punctuate extradition bill protests. <<https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/3016389/hong-kongs-tech-savvy-youth-turn-memes-punctuate>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

South China Morning Post (20.7.2019) Low, Zoe. How Hong Kong's Lennon Walls became showcases for art and design of extradition bill protests. <<https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/3019352/colourful-irreverent-and-endlessly-creative-how-lennon>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

South China Morning Post (11.11.2019) Wai, Doris. Hong Kong protests: Face mask ban explained. <<https://yp.scmp.com/news/hong-kong/article/114692/hong-kong-protests-face-mask-ban-explained>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Statista (2018) Number of Overwatch players worldwide as of May 2018 <<https://www.statista.com/statistics/618035/number-gamers-overwatch-worldwide/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

The Guardian (8.11.2019) April, Rebecca. 'I care about Blizzard but the Hong Kong situation is dire': the gaming convention rocked by protest. <<https://www.theguardian.com/games/2019/nov/08/blizzard-blizzcon-protest-hong-kong-world-of-warcraft>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Time (21.10.2019) Clark, Peter Allen. What to Know About Blizzard, Hong Kong and the Controversy Over Politics in Esports. <<https://time.com/5702971/blizzard-esports-hearthstone-hong-kong-protests-backlash-blitzchung/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Twitter (2020a) Hakutulokset aihe tunnisteella #ZenyattaWithTibet.
<<https://twitter.com/hashtag/ZenyattaWithTibet?src=hash>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Twitter (2020b) About Twitter. <<https://about.twitter.com>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

Washington Post (14.8.2019) Tharoor, Ishaan. China won't turn Hong Kong's protests into another Tiananmen Square. At least, not yet.
<<https://www.washingtonpost.com/world/2019/08/14/china-wont-turn-hong-kongs-protests-into-another-tiananmen-square-least-not-yet/>> (linkki tarkistettu 8.4.2020)

AINEISTO

Kuva 1: Imgur (10.10.2019) ScOttRa. <<https://imgur.com/gallery/UhITanr>> (linkki tarkistettu 11.4.2020)

Kuva 2: Twitter (12.10.2019) MagmaTrack.
<<https://twitter.com/MagmaTrack/status/1183085953121947656/photo/1>> (linkki tarkistettu 11.4.2020)

Kuva 3: Know Your Meme (10/2019) Pro-Hong Kong Mei: Tiananmen Square.
<<https://knowyourmeme.com/photos/1600795-pro-hong-kong-mei>> (linkki tarkistettu 11.4.2020)

Kuva 4: Know Your Meme (10/2019) Pro-Hong Kong Mei: Hong Kong Mei.
<<https://knowyourmeme.com/photos/1600051-pro-hong-kong-mei>> (linkki tarkistettu 11.4.2020)

Kuva 5: Know Your Meme (10/2019) Tripartist1. Pro-Hong Kong Mei: Mei-Ling Stands with Hong Kong. <<https://knowyourmeme.com/memes/pro-hong-kong-mei>> (linkki tarkistettu 11.4.2020)